

STORTINGET

Innst. 366 S

(2018–2019)

Innstilling fra finanskomiteen om Finansmarkedsmeldingen 2019

Meld. St. 24 (2018–2019)

STORTINGET

Innst. 366 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Meld. St. 24 (2018–2019)

Innstilling fra finanskomiteen om Finansmarkeds- meldingen 2019

Til Stortinget

1. Hovedlinjer

1.1 Sammendrag

Regjeringen legger hvert år frem en melding om finansmarkedene. Kapittel 1 i meldingen gir en oversikt over hovedlinjer i finansmarkedspolitikken samt sammendrag av de øvrige kapitlene. Meldingens kapittel 2 har en nærmere omtale av utsiktene for finansiell stabilitet. Meldingens kapittel 3 omhandler finansmarkedene i et næringsperspektiv, der både finanssektoren som egen næring og finanssektoren som finansieringskilde for øvrig næringsliv belyses. Kapittel 4 i meldingen gir en oversikt over hvordan forbrukervernet ivaretas i finansmarkedsreguleringen, og drøfter behovet for endringer. En oversikt over virksomheten til Norges Bank, Finanstilsynet, Folketrygdfondet og Det internasjonale valutafondet (IMF) i 2018 er gitt i kapitlene 5 til 8. Meldingens kapittel 9 omhandler endringer av regelverk og konsesjoner i 2018.

Hovedoppgaver og nøkkeltall for norsk finanssektor

Finansmarkedene utgjør en stor del av norsk økonomi, og leverer tjenester som er viktige i folks liv. Bankenes hovedoppgave er å motta sparing i form av innskudd og gi lån til husholdninger, bedrifter og kommuner. Innskuddene i norske banker utgjør om lag 2 500 mrd. kroner, som tilsvarer nesten to norske statsbudsjett. Bankene låner ut omtrent dobbelt så mye som de

har i innskudd, og finansierer differansen ved å ta opp lån i kapitalmarkedene.

Livsforsikringsforetakene og pensjonskassene tar hvert år imot over 110 mrd. kroner i pensjonssparing, og har plassert nesten 1 700 mrd. kroner på vegne av kundene i ordinære utlån, verdipapirer og andre eiendeler.

De norske verdipapirmarkedene, der større bedrifter og kommuner henter lån og egenkapital direkte fra sparerne, utgjør om lag 5 000 mrd. kroner. Spare- og lånemulighetene i de norske finansmarkedene gir husholdninger, bedrifter og kommuner frihet til å tilpasse investeringer og forbruk over tid uavhengig av når inntektene kommer. Denne valgmuligheten er verdifull for den enkelte, og danner grunnlaget for verdiskaping og økonomisk vekst.

Muligheten for å forsikre seg mot risiko gir trygghet for husholdningene og er en forutsetning for stabilitet og lønnsomhet i næringslivet. Skadeforsikringsforetakene i Norge betalte i fjor ut over 40 mrd. kroner i erstatninger for alt fra personskade til tyveri og skader på bygninger og biler. Bedriftene benytter seg i tillegg av ulike finansielle instrumenter for å redusere sin økonomiske risiko, f.eks. knyttet til endringer i råvarepriser, valutakurs og renter. Livsforsikringsforetakene selger også forsikringer som gir utbetaling ved uførhet eller dødsfall, enten separat eller som del av pensjonsavtaler.

Over to milliarder kortbetalinger går gjennom det norske betalingssystemet hvert år, og i gjennomsnitt bruker hver innbygger i Norge betalingskort over 400 ganger årlig. Systemet slik det er bygget opp i Norge, gjennomfører betalinger på en sikker måte og til lav kostnad. Det bidrar til stabilitet og effektivitet i norsk økonomi.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Åsunn Lyngedal og Rigmor Aasrud, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Henrik Asheim, Mudassar Kapur, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Bård Hoksrud og Jan Steinar Engeli Johansen, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Solveig Skaugvoll Foss, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, tar omtalen til orientering.

2. Utsiktene for finansiell stabilitet

2.1 Sammendrag

Stabil tilgang til finansielle tjenester er viktig for at moderne økonomier skal fungere godt. De samfunnsmessige kostnadene ved uro og kriser i finansmarkedene kan være store og langvarige. Særlig kan samspillet mellom banksektoren og resten av økonomien gi oppbygging av finansielle ubalanser og utløse kraftige forstyrrelser og dype økonomiske tilbakeslag. Regjeringen legger derfor vekt på at finansmarkedene skal være robuste mot forstyrrelser og ha evne til å opprettholde tjenestetilbudet også gjennom dårligere tider.

Utsiktene for finansiell stabilitet i Norge påvirkes av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi og i internasjonale finansmarkeder. Departementet vil legge frem sine vurderinger av de økonomiske utsiktene i Norge og internasjonalt i revidert nasjonalbudsjett i mai. Norsk økonomi er nå inne i en oppgangskonjunktur, med høy vekst i sysselsetting, lavere arbeidsledighet, økte investeringer på norsk sokkel og i fastlandsbedriftene og stigende kjøpekraft og optimisme blant husholdningene. Tilbakeslaget i kjølvannet av oljeprisfallet i 2014 er tilbakelagt, og regjeringen har lagt vekt på å normalisere finanspolitikken etter hvert som veksten i norsk økonomi har tatt seg opp. Norges Bank har økt renten og varslet ytterligere renteøkning fremover.

Internasjonalt har den økonomiske veksten vært god de siste årene, selv om den har avtatt noe den siste tiden. De neste par årene ventes den økonomiske veksten hos Norges handelspartnere å komme ned på sin langsiktige trend. Risikoen for at det skal bygges opp omfattende handelshindre i flere land, nedbremsingen i Kina, og de usikre effektene av brexit skaper imidlertid usikkerhet om vekstbildet og utsiktene for finansiell stabilitet internasjonalt. Utenlandsk markedsure kan

smitte over på norske finansforetak som bl.a. kan få økt sine finansieringskostnader.

Sårbarheter i husholdningene

Norske husholdningers gjeld utgjør i gjennomsnitt mer enn to ganger husholdningenes disponible inntekt. Det er et høyt nivå både historisk og sammenlignet med andre land. En vedvarende oppgang i gjeldsbelastningen er et tegn på at finansielle ubalanser har bygget seg opp. Dette er en av de viktigste sårbarhetene i det norske finansielle systemet. Selv om gjeldsveksten har avtatt litt det siste året, vokser husholdningenes gjeld fortsatt mer enn inntektene. Forbruksgjelden utgjør bare 3 prosent av gjelden, men renteutgiftene står for hele 14 prosent av samlede renteutgifter, og bidrar til å forsterke sårbarheten.

Gjeldsoppbyggingen henger sammen med den kraftige boligprisveksten over mange år. Gjennom 2017 falt boligprisene, for deretter å stige igjen frem mot sommeren 2018. Siden har boligprisene utviklet seg mer moderat.

De fleste finansielle kriser i Norge og internasjonalt har oppstått etter perioder med sterk vekst i formuespriser og rask oppbygging av gjeld. En av farene er at mange kan velge å stramme inn på forbruket dersom inntektene skulle falle eller rentene øke. Erfaringer viser at husholdningene prioriterer å betjene boliglånet, selv når inntektene svikter. Lavere forbruk kan redusere inntjeningen og gjeldsbetjeningsevnen i næringslivet, som i neste omgang kan gi økte tap i bankene og svekke deres kapasitet til å gi nye lån til både husholdninger og bedrifter.

Regjeringen har de siste årene iverksatt flere tiltak for å begrense risikoen den høye gjelden i husholdningene utgjør for den finansielle stabiliteten og norsk økonomi. I tillegg til den generelle hevingen av bankenes soliditetskrav er kapitalkravene blitt hevet spesifikt for utlån til bolig. Det motsykliske kapitalbufferkravet skal variere over tid avhengig av hvor en er i den finansielle syklusen, og ble første gang aktivert med virkning fra juni 2015. Siden er kravet økt tre ganger, senest i desember 2018 med virkning fra utgangen av 2019.

For å bidra til en mer bærekraftig utvikling i husholdningenes gjeld har regjeringen satt rammer for bankenes utlånspraksis. Sommeren 2015 ble det innført en midlertidig forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig. Boliglånsforskriften ble videreført med visse innstramminger fra januar 2017, og på nytt fra 1. juli 2018. Før gjeldende forskrift utløper 31. desember 2019, vil regjeringen ta stilling til om den skal videreføres, og i så fall om det er behov for justeringer. 12. februar 2019 fastsatte departementet også en midlertidig forskrift om bankenes utlånspraksis for forbrukslån, etter mønster fra boliglånsforskriften.

Motstandsdyktighet i bankene og forsikrings- og pensjonsforetakene

God utvikling i norsk økonomi har bidratt til at bankene over flere år har hatt lave utlånstap og gode resultater. Sammenlignet med banker ellers i Europa er lønnsomheten i norske og andre skandinaviske banker høy. Norske banker har også oppnådd om lag samme egenkapitalavkastning som danske og svenske banker, selv med vesentlig høyere egenkapital.

Kapitalkravene for norske banker har lenge vært høyere enn i mange andre land, bl.a. motiver av erfaringene fra den norske bankkrisen på 1980- og 1990-tallet. God soliditet i bankene var en styrke for norsk økonomi under den internasjonale finanskrisen. Etter krisen var Norge blant landene som raskest økte kravene i tråd med Basel III-anbefalingene. Det var mulig på grunn av et godt utgangspunkt i bankene og en god utvikling i norsk økonomi, men gjenspeiler også en politisk prioritering av trygghet i finanssektoren.

Norske banker har styrket sin soliditet betydelig de siste årene i takt med økte kapitalkrav, og bankenes evne til å håndtere et eventuelt tilbakeslag i norsk økonomi har blitt styrket. Norske banker må imidlertid fortsatt legge vekt på å opprettholde og tilpasse sin soliditet slik at de har god margin til summen av de generelle kravene og tilleggskravene.

EUs gjeldende soliditetsregelverk for banker (CRR/CRD IV-regelverket) ble vedtatt i 2013, og har i all hovedsak blitt gjennomført i Norge selv om det lenge ikke har vært del av EØS-avtalen. Når regelverket i år innlemmes i EØS-avtalen, må de norske kapitalkravene endres på enkelte punkter. Det såkalte Basel I-gulvet, som har hatt som formål å sikre at de risikobaserte kravene ikke blir for lave, vil bli opphevet, og soliditetskravet for bankenes utlån til små og mellomstore bedrifter (SMB) vil bli redusert. Endringene innebærer at soliditetstallene for norske banker blir mer sammenlignbare med tallene for utenlandske banker, men også at mange banker reelt sett får lempeligere krav. Finansdepartementet vurderer nå helheten i kapitalkravene for banker, og ser herunder på behovet for regelverkstilpasninger for å forhindre uønskede svekkelser av kapitalnivået som er bygget opp i norske banker etter den internasjonale finanskrisen. Departementet ser også på muligheter i CRR/CRD IV-regelverket som kan bidra til likere kapitalkrav for norske og utenlandske bankers virksomhet i Norge.

Markedsfinansiering gjør at bankene kan styre likviditetsrisikoen sin på en måte som de ikke kan med innskudd, men gjør dem også sårbar overfor markedsuro. De siste årene har noe mer av markedsfinansieringen blitt langsiktig, og bankene oppfyller både kravet til likviditetsreserve som ble innført i 2017, og et kommende krav om stabil og langsiktig finansiering. Det bidrar til økt motstandsdyktighet i bankene.

Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør i dag om lag halvparten av bankenes markedsfinansiering. OMF har så langt vist seg å være en sikker og stabil finansieringskilde, men innebærer også ny sårbarhet. Utviklingen i boligmarkedet er en risikofaktor for bankenes mulighet for å finansiere seg med OMF, samtidig som bankene investerer mye i hverandres OMF for å oppfylle likviditetsreservekravet. Dersom mange banker har behov for å selge OMF samtidig, kan både verdi og likviditet falle. Tilbakeslag i boligmarkedet kan forsterke en slik utvikling.

Tilpasningene til regelverket om innskuddsgaranti og krisehåndtering av banker trådte i kraft 1. januar 2019. Regelverket skal bidra til økt trygghet for bankinnskudd, bedre beredskap og lavere risiko i banksektoren. Finanstilsynet skal lage planer for hvordan den enkelte bank kan håndteres i mer alvorlige kriser. Intern oppkapitalisering («bail-in») er et sentralt krisetiltak. Det innebærer at gjeld konverteres til egenkapital, slik at bankens tap dekkes og soliditeten styrkes nok til at virksomheten kan videreføres. I de bankspesifikke krisetiltaksplanene tar Finanstilsynet sikte på å pålegge de fleste norske banker et minstekrav til konvertibel gjeld, et såkalt MREL-krav.

Midlene i det norske banksikringsfondet vil i år bli overført til to nye fond som skal finansiere henholdsvis innskuddsgarantien og krisetiltak. Fondskapitalen utgjorde totalt 35,5 mrd. kroner ved utgangen av 2018, som er langt mer enn det som kreves etter EUs regler. Godt kapitaliserte fond bidrar til at eventuelle problemer i banksektoren kan håndteres på en hensiktsmessig måte. Regjeringen arbeider overfor EU for å videreføre garantien på 2 mill. kroner når innskuddsgarantirektivet tas inn i EØS-avtalen.

Solvenskravene til forsikringsforetak og pensjonskasser har de senere årene også blitt styrket. Den økende levealderen og det vedvarende lave rentenivået har synliggjort behovet for bedre soliditet i foretakene og et mer risikosensitivt regelverk. Foretakene har bygget opp reservene for å ta hensyn til økt levealder, og tilfredsstiller nye solvenskrav.

Klimarisiko i finansmarkedene

Klimaendringene og samfunnets tilpasning til dem kan skape nye sårbarheter i finanssystemet. De fysiske konsekvensene av klimaendringene, som hyppigere ekstremvær, vil kunne føre til mer skade på fast eiendom og infrastruktur og større erstatningsutbetalinger for skadeforsikringsforetakene. Det vil også kunne føre til verdifall på finansforetakenes investeringer og pantsatte objekter som står som sikkerhet for bankers utlån. Omstillingen til en lavutslippøkonomi medfører også risiko. Politiske beslutninger og teknologiske gjennombrudd kan gi brå verdiendringer på store grupper finansielle aktiva. Erfaringer har vist at slike brå verdi-

endringer kan få konsekvenser for den finansielle stabiliteten.

Internasjonalt og i Norge er det satt i gang initiativer for å bedre forståelsen av hvordan klimaendringene kan påvirke finansmarkedenes virkemåte og hvilken rolle regulerende myndigheter, tilsynsmyndigheter og sentralbanker har i å håndtere og begrense risikoene fra klimaendringene. I desember 2017 etablerte åtte sentralbanker og tilsynsmyndigheter et nettverk for et grønnere finanssystem. Nettverket skal bidra til å utvikle systemer for å håndtere miljø- og klimarisiko i finansnæringen og skape oppslutning i bransjen om overgangen til en bærekraftig økonomi. Norges Bank ble tatt opp i nettverket i desember 2018, og Finanstilsynet i februar 2019. En arbeidsgruppe (Task Force on Climate-related Financial Disclosures, TCFD) nedsatt av Financial Stability Board har kommet med anbefalinger om hvordan selskaper på en bedre og mer systematisk måte kan rapportere om klimarelatert risiko. TCFD-anbefalingene har fått bred støtte internasjonalt.

Regjeringen satte høsten 2017 ned et utvalg for å se på betydningen av klimarelaterte risikofaktorer for norsk økonomi, herunder for finansiell stabilitet. Klimarisikoutvalget overleverte sin utredning til Finansdepartementet 12. desember 2018. Utvalgets vurderinger og anbefalinger på finansmarkedsområdet omtales i denne meldingen, mens høringsuttalelsene og retningen på regjeringens oppfølging av utredningen for øvrig omtales i revidert nasjonalbudsjett 2019.

Utvalget mener det er behov for mer kunnskap om klimarisikoen i finansmarkedene og hvordan den bør håndteres, og anbefaler norske myndigheter å bygge kompetanse om klimarisiko og ta del i debatten og arbeidet som pågår internasjonalt. I rapporten peker utvalget på at finansnæringen gjennom å formidle kapital og legge til rette for fordeling og håndtering av risiko har en nøkkelrolle i privat sektors klimarisikohåndtering og omstillingen til en lavutslippsøkonomi. Dersom de økonomiske konsekvensene av klimaendringene blir store, er det ifølge utvalget rimelig å tro at det også blir store utslag i finansmarkedene. Uro i finansmarkedene kan i sin tur forsterke de negative virkningene på realøkonomien av klimaendringene.

Regjeringen er enig med utvalget i at klimarisikoen i finansmarkedene bør møtes med å bygge kompetanse både blant private aktører og myndighetene. I Finanstilsynets tildelingsbrev for 2019 peker departementet på at Finanstilsynet har en viktig oppgave i å kartlegge og analysere mulige konsekvenser av klimaendringene for finansnæringen. Tilsynsmyndigheter må tilpasse sin oppfølging av finansforetakene til nye risikoer og sårbarheter som identifiseres, og til internasjonale tiltak og anbefalinger.

Utvalget peker på at aktørene i finansmarkedene trenger relevant informasjon om klimarisiko. Mangel

på lett tilgjengelig informasjon om klimarisikoen ulike foretak står overfor, gjør det vanskelig for markedet å prise risiko. Utvalget mener TCFD-anbefalingene gir et godt rammeverk for rapportering om klimarelatert risiko, og anbefaler norske virksomheter å ta i bruk TCFD-rammeverket i sin selskapsrapportering. Utvalget mener samtidig at norske myndigheter bør vente med å innføre detaljerte lovkrav til rapportering om klimarisiko, ettersom nasjonale krav vil komme i strid med målet med TCFD-arbeidet om en enhetlig og sammenlignbar rapportering av klimarisiko på tvers av selskaper, sektorer og land.

Regjeringen deler klimarisikoutvalgets vurdering av at TCFD-anbefalingene er et godt rammeverk for rapportering om klimarelatert risiko. Dette har også fått bred støtte i høringen av utvalgets utredning. Store norske virksomheter bør rapportere om klimarisiko i tråd med anbefalingene, men regjeringen er samtidig enig i at en bør se an behovet for å innføre lovkrav om slik rapportering. I en tidlig fase er det fornuftig å overlate til markedet å utvikle standarder for hva som utgjør beslutningsnyttig informasjon, og hvordan den bør rapporteres. Norske myndigheter vil rette oppmerksomheten om regelverksutviklingen i EU og i hvilken grad TCFD-anbefalingene følges opp i markedet.

Regjeringen støtter målene i EU-kommisjonens handlingsplan for finansiering av bærekraftig vekst som ble lagt frem i mars 2018, og følger arbeidet i EU med å følge opp planen. Etableringen av et klassifiseringssystem for bærekraftig virksomhet kan bidra til å dreie kapital mot bærekraftige investeringer og hindre grønnvasking av finansielle produkter. Flere høringsinstanser, blant dem Finanstilsynet og Forbrukerrådet, støtter dette initiativet, selv om tilsynet peker på at det er krevende å utvikle dekkende, ensartete standarder. Regjeringen mener at klassifiseringssystemet bør utformes slik at det ikke er mer komplekst enn nødvendig for formålet, og slik at det ikke er utilsiktet til hinder for omstilling av selskaper.

Noen høringsinstanser har kommentert punktet i EUs handlingsplan om eventuelt å integrere bærekraft i soliditetsregelverket for banker og forsikringsforetak. Finanstilsynet er kritisk til rabatter i soliditetsregelverket for å fremme visse typer investeringer, og viser til at klimarisiko bør håndteres gjennom tilsyn med næringsrisikovurderinger og soliditet. Regjeringen er enig med Kommisjonen i at soliditetsregelverket fortsatt bør gjenspeile risikoen ved utlånene så riktig som mulig. Det er derfor viktig å utvikle soliditetsrammeverket slik at det fanger opp endrede risikoforhold på en best mulig måte.

Digital sårbarhet

Dersom et større finansforetak, et sentralt infrastrukturforetak eller mange banker samtidig blir satt ut

av spill over noe tid som følge av operasjonell svikt eller cyberangrep, kan den finansielle stabiliteten trues. Regjeringen har pekt ut finansielle tjenester som én av 14 kritiske samfunnsfunksjoner, noe som tilsier særlig oppmerksomhet om sårbarheter, sikkerhet og beredskap.

Den finansielle infrastrukturen i Norge vurderes i hovedsak som robust. Tallet på IKT-hendelser innrapportert til Finanstilsynet var på om lag samme nivå i 2018 som i 2017. Antallet meldte angrep har holdt seg lavt, og konsekvensene har vært begrensede. Det er riktignok observert en vesentlig økning i uønsket aktivitet de siste årene, men kun en liten del av denne aktiviteten har resultert i sikkerhetshendelser som skal rapporteres til Finanstilsynet.

Selv om næringen vurderes å være godt rustet til å håndtere hendelser både av operasjonell og ondsinnet karakter, kan noen utviklingstrekk gjøre tilbudet av finansielle tjenester mer utsatt fremover. Dette gjelder særlig den økende avhengigheten av komplekse IKT-systemer i sektoren, vekst i utkontraktering av driftsoppgaver til et lite antall sentrale tjenesteleverandører, digitalisering av kunderettede tjenester, og ny teknologi og ny regulering som åpner for tredjepartsaktører. Både myndighetene og finansnæringen selv må fortsette å arbeide for å sikre en robust finansiell infrastruktur i møte med denne utviklingen.

Innsats mot hvitvasking og terrorfinansiering

Arbeidet med å forhindre hvitvasking og terrorfinansiering er en del av samfunnets samlede innsats mot kriminalitet og terror. Internasjonalt er det dessuten i flere banker avdekket omfattende hvitvaskingsaktiviteter som har resultert i betydelig tap av omdømme og høye bøter, noe som viser at det også er betydelig operasjonell risiko knyttet til hvitvaskingsområdet. Den nye norske hvitvaskingsloven trådte i kraft i oktober i fjor, og gjennomfører store deler av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv. Loven med tilhørende forskrift innebærer også at Norge implementerer en rekke anbefalinger fra Financial Action Task Force (FATF) om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Finanstilsynet har styrket tilsynsinnsatsen på dette området de siste årene.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at utsiktene for norsk økonomi er bedret. Det Internasjonale Valutafondets (IMF) gjennomgang av norsk økonomi viste til at norsk økonomi er solid med lav arbeidsledighet og god lønnsvekst. Fastlandsøkonomien forventes å vokse med rundt 2,5 prosent inneværende år og 2 prosent neste år. Dette er høyere vekst enn i sammenlignbare land. Oppgangen kan i stor grad tilskrives høyere oljepris og at investeringene på sokkelen har tatt seg opp igjen. En fremdeles svak krone styrker konkurransevnen til norsk eksport.

Komiteen merker seg at boligmarkedet fremdeles utgjør en risikofaktor selv om en noe mer moderat prisvekst har dempet usikkerheten. Husholdningenes gjeldsvekst vokser fortsatt raskere enn veksten i disponibel inntekt. Når pengepolitikken nå strammes til, settes husholdningenes evne til å bære høyere rentekostnader på prøve. En for rask renteøkning vil kunne få konsekvenser for norske husholdningers evne til å betjene sin gjeld og for norske bankers soliditet.

Komiteen viser til at Finanstilsynet mener boligglånsforskriften som ble innført fra 2015 og senere utvidet, i hovedsak har fungert godt og bidratt til å dempe prisstigningen i boligmarkedet. Komiteen viser til at IMF mener forskriften bør gjøres varig og endre parametrene ved behov.

Komiteen viser til den markante prisveksten i næringseiendom over lengre tid. Prisene er nå på historisk høye nivåer og bidrar til oppbygging av finansielle ubalanser. Halvparten av bankenes utlån til ikke-finansielle foretak var ved utgangen av 2018 til foretak innen omsetning og drift av fast eiendom og utvikling av byggeprosjekter. I Pengepolitisk rapport 1/19 viser Norges Bank til at priser på næringseiendom tidligere har steget kraftig i forkant av finansielle kriser. Selv om norske banker er solide, innebærer det høye prisnivået og bankenes eksponering mot dette markedet en risiko for finansiell stabilitet.

Komiteen viser til den økte oppmerksomheten rundt at klimaendringene kan utgjøre en risiko for finansiell stabilitet. Dette skaper nye oppgaver for regulerende myndigheter, tilsynsmyndigheter og sentralbanker. En rekke internasjonale initiativer søker å bedre forståelsen av hva klimaendringer innebærer for finanssektoren. Komiteen merker seg at Norges Bank ble medlem av nettverket for et grønnere finanssystem i desember 2018.

Komiteen viser videre til at finanssektoren må spille en viktig rolle i omstillingen til et lavutslippssamfunn. EU-kommisjonen har lagt frem en handlingsplan med en rekke tiltak, bl.a. om bærekraft og klimarisiko kan og bør innarbeides i bankenes og forsikringsforetakenes kapitaldekningsregelverk. Komiteen vil understreke at dette er nybrottsarbeid som regjeringen må følge tett opp i tiden fremover.

Komiteen viser til at lavt rentenivå og økt levealder i befolkningen skaper utfordringer for pensjonsmarkedet. Innehavere av fripoliser kommer særlig dårlig ut og risikerer at verdien av pensjonsopptjeningen ikke holder tritt med prisvekst. Komiteen imøteser derfor Finanstilsynets forslag til nytt regelverk for fripoliser, som er forespeilet offentliggjort 30. juni 2019.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, viser til at norske banker gjennomgående er solide. Flertallet vil imidlertid peke på at kravene til

soliditet kan virke konkurransevridende i disfavør av norske banker hvis de skiller seg fra andre lands krav. Flertallet vil understreke viktigheten av at også hensynet til konkurransevnen til nasjonale, regionale og lokale banker ivaretas når regjeringens gjør sin varslede vurdering av helheten i kapitalkravet når CRR/CRD IV-regelverket innlemmes i EØS-avtalen.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, viser til at det også er faktorer som skaper usikkerhet om utviklingen fremover. Handelskonflikten mellom USA og Kina, økende grad av proteksjonisme og brexit kan redusere veksten i verdensøkonomien og kan redusere etterspørselen etter norsk eksport.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at Norge har en liten, men åpen økonomi. Våre viktige eksportnæringer som selger varer og tjenester på det internasjonale markedet, er avhengig av likeverdig markedstilgang og en stabil, regelstyrt internasjonal orden. Økende handelsspenninger og økte tollbarrierer i våre viktigste markeder kan få negative konsekvenser for statens inntekter og i neste omgang for velferden. I en usikker periode i europeisk politikk er det spesielt viktig for norske interesser og norsk økonomi å slå ring om EØS-avtalen.

Et fjerde flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at den finansielle stabiliteten i Norge kan trues av operasjonell svikt eller cyberangrep. Selv om den digitale infrastrukturen på finansområdet i Norge i hovedsak er robust, med et lite antall alvorlige anslag mot systemene årlig, mener dette flertallet det er grunn til å ta på alvor sårbarheten vår økte avhengighet av komplekse IKT-systemer, vekst i utkontraktering av driftsoppgaver, digitalisering av kunderettede tjenester, regulering som åpner for tredjepartssaktører, mv. kan innebære. Dette flertallet ser det som viktig at regjeringen har utpekt finansielle tjenester som en av 14 kritiske samfunnsfunksjoner, noe som vil gi nødvendig oppmerksomhet både fra myndigheter og finansnæringen og sikre at nødvendige tiltak og ressurser til sikring av kritisk infrastruktur blir prioritert. Dette flertallet vil i denne sammenheng vise til betydningen av etablering av et digitalt grenseforsvar som et viktig tiltak for å redusere risikoen for uønsket aktivitet og angrep utenfra.

Dette flertallet viser til at i tilknytning til ambisjonen om å redusere uønsket gjeldsgrad og betalingsproblemer har regjeringen også satt i gang et arbeid for å revidere inkassoloven med sikte på å få antall inkassosaker og kostnadene tilknyttet inkasso ned.

Dette flertallet mener virkemidlene i boliglånsforskriften synes tilstrekkelige slik situasjon er nå,

men skulle gjelds- og prisveksten ta seg opp igjen, må nye tiltak vurderes.

Et femte flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at IMF i sin rapport mener den nøytrale budsjettpolitikken de siste årene innebærer en forbedring fra finanspolitikken i tidligere oppgangsperioder. Dette flertallet viser videre til at veksten i norsk økonomi nå er høyere enn trendveksten, og at prognosene tilsier ytterligere vekst i 2019. Dette flertallet vil understreke betydningen av at når vi er inne i en oppgangskonjunktur, er det viktig med en nøktern og ansvarlig pengebruk og å bygge buffere for å kunne møte fremtidige tilbakeslag og de langsiktige utfordringene i norsk økonomi som endringer i den demografiske utviklingen innebærer.

Dette flertallet viser til oppdaterte tall for ledighet og sysselsetting i revidert nasjonalbudsjett 2019. Det er høy vekst i sysselsettingen, svært lav ledighet over hele landet og enkelte bransjer melder om mangel på fagfolk. Det er økte investeringer både på sokkelen og i fastlandsøkonomien, samt stigende kjøpekraft og optimisme i husholdningene. Det skapes flere jobber i privat næringsliv. Sysselsettingen har økt med 109 000 siden 2016, tre av fire av disse er i private bedrifter. Ledigheten målt ved AKU-tallene er redusert med 1,3 prosentpoeng siden 2016 og den registrerte ledigheten er på 2,2 prosent, den laveste på ti år.

Dette flertallet viser videre til at regjeringens fremste mål er et bærekraftig velferdssamfunn, også i fremtiden. Dette flertallet er enige med IMF, som påpeker at å opprettholde høy sysselsetting i en aldrende befolkning vil kreve at andelen av befolkningen som mottar helserelaterte ytelser, reduseres, og at flere i arbeidsdyktig alder enn i dag kommer inn i ordinært arbeid. Dette flertallet imøteser i den forbindelse de anbefalingene sysselsettingsutvalget vil legge frem.

Dette flertallet viser til at boliglånsforskriften ble videreført sommeren 2018, at den skal gjelde ut 2019, og at regjeringen om kort tid vil ta stilling til eventuell videreføring. Dette flertallet viser videre til at forskriften virker etter hensikten, den samlede gjeldsveksten i husholdningene i husholdningene har avtatt det siste året, og færre tar opp svært høy gjeld i forhold til inntekt og boligverdi sammenlignet med før forskriften ble gjort gjeldende.

Dette flertallet viser til at i tillegg til de tiltakene regjeringen har gjort for å dempe veksten i boligprisene, er det for å dempe gjeldsveksten i husholdningene også innført en rekke forbrukerbeskyttende tiltak som betydelige innstramminger på bankenes adgang til å gi forbrukslån, det er innført krav om maksimal avdragstid på forbrukslån på fem år og i tillegg tiltak mot aggressiv markedsføring av forbrukslån.

Dette flertallet viser til at regjeringen vil følge utviklingen i utlånsmarkedet tett og om nødvendig stramme inn ytterligere.

Dette flertallet viser til at Gjeldsregisteret, som kommer i løpet av sommeren 2019, vil beskytte ytterligere mot uønsket vekst i usikret gjeld. Gjeldsoversikten vil i første omgang omhandle usikret gjeld eller forbruksgjeld, og dette flertallet vil bemerke at det bør vurderes om all gjeld skal legges inn i gjeldsregisteret på sikt, for raskt og effektivt å kunne fremstille et mest mulig helhetlig bilde av den enkelte lånsøkers gjeldsgrad.

Dette flertallet viser til den historisk høye og voksende gjeldsgraden, veksten i formuesverdiene samt betydningen av soliditet i banker og kapitalkrav som buffer mot utlånsrisiko og finansielle ubalanser. Dette flertallet viser videre til at norske banker er blant de mest solide og lønnsomme i Europa, og at finansbransjens evne til å håndtere et eventuelt tilbakeslag i norsk økonomi er styrket. Dette flertallet viser også til at regjeringen vil vurdere helheten i bankenes kapitalkrav som følge av at EUs kapitalkravregler innlemmes i EØS-avtalen.

Dette flertallet viser i den sammenheng til opphevelsen av Basel I-gulvet som har vært en sikringsmekanisme mot uforvarlig lave kapitalkrav i enkelte banker, og at det vil bli innført lavere kapitalkrav for utlån til små- og mellomstore bedrifter (SMB-rabatten), noe som vil gi det store flertall av norske bedrifter lettere tilgang til kapital. Dette flertallet viser videre til at disse endringene vil gi mer sammenlignbare soliditetstall for norske og utenlandske banker, men samtidig innebære lavere kapitalkrav i mange norske banker sammenlignet med dagens regler. Dette flertallet mener det er viktig at regjeringen vurderer tilpasninger for å hindre uønskede svekkelser av kapitalnivået i norske banker, og at en bruker et mulig handlingsrom i EU-regelverket for å bidra til likere kapitalkrav for norske og utenlandske bankers virksomhet i Norge.

Dette flertallet viser til at klimarisiko i finansmarkedene vies betydelig omtale i årets finansmarkedsmedling, og at både internasjonale og nasjonale initiativ samt klimarisikoutvalgets anbefalinger omtales. Det er behov for å bygge ytterligere kompetanse både på myndighetsnivå og blant private aktører, og Finanstilsynet har en viktig rolle i kartlegging og analyse av klimarelaterte konsekvenser for finansnæringen.

Dette flertallet viser til anbefalingene fra TCFD (Task Force on Climate related Financial Disclosures), som er et godt rammeverk for større norske selskapers rapportering av klimarisiko, men slutter seg til at man bør se behovet an før man eventuelt innfører lovkrav om slik rapportering. Regjeringen vil følge dette opp i finansmarkedsmedlingen for 2020.

Dette flertallet viser også til at regjeringen støtter målene i EU-kommisjonens handlingsplan for fi-

nansiering av bærekraftig vekst, deriblant etablering av et klassifiseringssystem for bærekraftig virksomhet og kanalisering av kapital mot bærekraftige investeringer.

Dette flertallet viser videre til at regjeringen i revidert nasjonalbudsjett 2019 omtaler oppfølging av klimarisikoutvalgets utredning, og at regjeringen der legger opp til å gi en oversikt over arbeidet med å avdekke og redusere klimarisiko i perspektivmeldingen. I de årlige nasjonalbudsjettene gis det en oppdatering av status. Flertallet viser til at regjeringen legger opp til å følge opp utvalgets anbefaling om å stressteste offentlige finanser og nasjonalformue. Det vil etableres scenarier for olje-, gass- og CO₂-priser, herunder et scenario som reflekterer ambisjonene i Paris-avtalen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at rentenettoen i banker og kredittforetak har vært stabile de siste årene, og at overskuddene øker. Dette kan skyldes at kundene ikke bytter bank aktivt for å presse betingelsene. Ved tilstrekkelig sterk konkurranse mellom institusjonene skulle man forvente at kostnadsreduksjonene skulle komme kundene til gode.

Disse medlemmer viser til at finansnæringen er avgjørende for en velfungerende økonomi. Den raske teknologiutviklingen fører til store omorganiseringer i bransjen. Flere bankfilialer legges ned, og støttefunksjoner gjennomføres i større grad fra utlandet. I tillegg til økt konkurranse fra nye finansieringsplattformer er også næringen underlagt felles europeisk regulering. Alle innbyggere er på en eller annen måte knyttet til en finansinstitusjon – det være seg for å motta inntekt, kjøpe matvarer eller plassere sparepengene sine fornuftig. Disse medlemmer mener samfunnet kunne hatt nytte av et felles kunnskapsgrunnlag om finansnæringen og dens funksjoner.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en helhetlig næringspolitikk for finansnæringen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Finanstilsynets årlige boliglånsundersøkelse, som viser at gjeldsgraden ved nye boliglån fortsetter å øke, og at mange er oppunder taket på fem ganger årsinntekt. Dette skaper økt risiko for betalingsproblemer ved en renteøkning. Selv om boliglånsforskriften var nødvendig for å ivareta den overordnede finansielle stabiliteten, må politikken ta ytterligere grep for å minimere den sosiale profilen til forskriften som særlig rammer unge som har lav egenkapital og inntekt. Kombinert med sterk prisvekst i boligmarkedet, spesielt i og rundt de store byene, har førstegangskjøpere vansker med å komme seg inn på boligmarkedet.

Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiets forslag i alternativt statsbudsjett om en startlansordning i Husbanken for unge førstegangsetablerere med betalingsevne, men uten egenkapital. I tillegg viser disse medlemmer til at arbeiderpartistyrte kommuner er offensive når det gjelder å legge til rette for bygging av flere boliger. Disse medlemmer vil peke på mulighetene kommunene har til å legge til rette for rimeligere enheter til leie og eie, innføring av «innsats for leie» og «leie til eie-bolig»

Disse medlemmer viser til regjeringens varslede gjennomgang av kapitalkrav til bankene i forbindelse med innlemmelsen av CRR/CRD IV i EØS, og vil understreke viktigheten av de regionale bankene for norsk næringsliv og at deres konkurransekraft hensyntas i vurderingen av hvilke banker som skal vurderes å være systemviktige.

Disse medlemmer viser til at lønnstakernes andel av verdiskapingen innen finansiering og forsikringsvirksomhet har vært fallende helt siden 1970-tallet. Samtidig har næringen opplevd store strukturendringer, med nedlegging av mange lokale filialer og mindre virksomheter. Digitaliseringen de siste årene har ytterligere redusert kostnadene og økt lønnsomheten. Disse medlemmer vil understreke at det er et arbeidsgiveransvar å sørge for at de ansatte i finansnæringen settes i stand til å betjene ny teknologi og slik sikre kompetanseutvikling hos dagens ansatte.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt påpeker at bankene er meget sentrale institusjoner i norsk økonomi og samfunnsliv. Samtidig er dette en bransje som opererer under risiko, og konsekvensene av større negative hendelser kan påvirke hele samfunnet negativt. Disse medlemmer mener derfor risikoreduksjon og risikohåndtering bør vektlegges tungt av både bankene selv og av regulerende myndigheter. Forretningsbankloven § 24 og sparebankloven § 24 sier at bankene ikke kan plassere mer enn 4 prosent av forvaltningskapitalen i aksjer og andeler. Bestemmelsene reflekterer en norsk banktradisjon der bankene ikke skal være både eiere og långivere til næringslivet.

Disse medlemmer viser imidlertid til at det ikke er noen kvantitativ begrensning på hva banker kan holde av risikable, private rentepapirer eller derivater. De fleste norske banker har rentepapirer, som bl.a. fungerer som likviditetsbuffer. En stor del av norske bankers tap under finanskrisen kom fra rentepapirer som falt i verdi. En bank som DNB har også en betydelig derivatportefølje. Norske regler er altså ikke til hinder for at en bank kan ha en utstrakt verdipapirvirksomhet. Større norske banker driver også virksomhet som likner på investeringsbankvirksomhet. Bankene bistår kunder

ved utstedelse av rentepapirer og handler aktivt på vegne av seg selv og kunder.

Disse medlemmer understreker at vi ikke har noen garanti for at bankene i fremtiden ikke vil ta større risiko i verdipapirer eller derivater. I så fall kan en samordning av verdipapirvirksomhet og tradisjonell bankvirksomhet være uheldig for finansiell stabilitet. Et knapt mindretall i finanskriseutvalget, bestående av Randi Flesland, Jon Hippe, Thore Johnsen, Tore Lindholt, Stein Reegård, Bent Sofus Tranøy og Karen Helene Ulltveit-Moe, anbefaler at bankenes adgang til å ta risiko gjennom annen aktivitet enn kjernevirksomheten bør avgrenses ytterligere utover det som i dag er nedfelt i norsk bank- og konsernlovgivning.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten ytterligere.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet er glad for at regjeringspartiene tilkjenne gir at man oppfatter at det går bedre i norsk økonomi. Disse medlemmer påpeker imidlertid at regjeringens finanspolitikk ikke synes å samsvare med det markedsaktørene hadde forventet i en slik konjunktursituasjon. Finansministeren gjorde det så seint som 14. mai i år kjent at regjeringen velger å øke oljepengetruken med hele 7 mrd. kroner i årets reviderte budsjett, dette samtidig som konjunktorene er positive. Både økonomer og politikere var nærmest vantro til denne beslutningen. Den økte oljepengetruken innebærer at budsjettimpulsen for 2019 brått dras opp fra 0,0 til 0,5. Disse medlemmer påpeker at dette er en dramatisk endring, og at flere eksperter omtalte pengetruken som passende til et «krisebudsjett». Flere kommentatorer mener at dette kan påvirke rentene vanlige folk vil måtte betale på sine lån, og det er også sannsynlig at næringslivet kan oppleve det samme presset mot sine lånerenter. Å øke budsjettimpulsen fra 0,0 til 0,5 når konjunkturutviklingen kunne tilsagt det motsatte er utvilsomt overraskende og det ble da også slik oppfattet av markedsaktører. Disse medlemmer påpeker at en stabil og forutsigbar finanspolitikk er en viktig understøttelse av finansmarkedene, særlig for et land som Norge der staten spiller en relativt stor rolle i økonomien. Disse medlemmer deler regjeringens oppfatning om at norske finansmarkeder stort sett er velfungerende, men påpeker at dette krever medvirkning fra regjeringens side. Disse medlemmer minner for øvrig om at Senterpartiet har vært den tydeligste forsvaret av keynesianisme eller motkonjunkturpolitikk i generasjoner og at det er oppnådd gode resultater med slik politikk i Norge i moderne tid. Dis-

se medlemmer mener det derfor er meget uklokt at regjeringen nå i stedet synes å føre en medkonjunkturpolitikk der man øker pengebruken i gode tider, med den risikoen for økonomisk ustabilitet som historisk har vært forbundet med dette. Disse medlemmer mener det er uheldig at regjeringen fører en uforutsigbar finanspolitikk som kan bidra til press på pengeverdi og renter, med potensielle negative konsekvenser for norsk næringsliv og norske husholdninger.

Disse medlemmer viser for øvrig til at regjeringen i sin omtale av de økonomiske fremtidsutsikter hevder at det britiske folks beslutning om å forlate EU, såkalt brexit, kan redusere etterspørselen etter norsk eksport. Disse medlemmer klarer ikke å se at denne påstanden er begrunnet. Disse medlemmer klarer heller ikke å se at det er i norske interesser at regjeringen på bekostning av Norges viktigste handelspartner Storbritannia bedriver spekulasjon eller videreformidling av EU-sidens argumenter i dette spørsmålet, i stedet for å forholde seg til realitetene og forsøke å legge til rette for at norske interesser ivaretas. Disse medlemmer påpeker at realitetene er at sysselsettingsraten i Storbritannia nå er den høyeste noensinne, og at arbeidsledigheten har falt under 4 prosent for første gang på 44 år. Disse medlemmer påpeker at norsk eksport til Storbritannia har økt siden brexit og var i 2018 ca. 40 prosent høyere enn da brexit-avstemningen ble avholdt i 2016. Disse medlemmer er bekymret for at regjeringen mister både norske interesser og den faktiske situasjonen av syne når den hengir seg til spekulasjoner av denne typen. Disse medlemmer påpeker at de negative forventningene formidlet bl.a. av partiene Arbeiderpartiet og Høyre knyttet til at Norge sa nei til å bli med i EU i 1994 ikke viste seg å være riktige. Frem til nå synes den økonomiske utviklingen i Storbritannia å indikere at det samme kan være tilfelle når det gjelder brexit. Disse medlemmer mener det norske folk og næringslivet har grunn til å forvente at regjeringen i stedet for å videreformidle det man kan omtale som skremselspropaganda fra EU-siden, søker å ivareta Norges interesser.

Disse medlemmer er bekymret for at gjeldsgraden blant norske husholdninger stadig øker. Disse medlemmer viser til at også Finanstilsynet er bekymret for situasjonen. Den høye gjeldsgraden innebærer en sårbarhet i norsk økonomi som gjør at konsekvensene av f.eks. uro i internasjonale finansmarkeder eller andre økonomiske sjokk kan få betydelig større konsekvenser enn de ellers ville fått. Gjelden utgjør nå 230 prosent av husholdningenes disponible inntekt. Samtidig medfører den høye gjeldsgraden at mange husholdninger er sårbare for renteøkninger. Disse medlemmer påpeker at gjelden hos norske husholdninger har økt i hele Solberg-regjeringens regjeringstid, og at den har satt stadig nye rekorder. Til tross for stadige advarsler

både fra fagfolk og fra bl.a. Senterpartiet klarer ikke regjeringen å stanse den stadig økende gjeldsutviklingen. Finanstilsynets boliglånsundersøkelse viser nå at andelen med samlet lån over 500 prosent av brutto inntekt har økt og at låntagernes gjennomsnittlige gjeldsgrad har økt med 19 prosentpoeng siden forrige undersøkelse. Disse medlemmer er bekymret for utviklingen og forutsetter at regjeringen treffer nødvendige tiltak.

Disse medlemmer påpeker at velfungerende finansmarkeder er en forutsetning for at folk flest skal lykkes på boligmarkedet og mer generelt med sine liv. Det er i forbindelse med at man skal skaffe seg bolig at de fleste for første gang kommer i stor og direkte kontakt med finansmarkedene. Disse medlemmer er bekymret for at mange i dag ikke kommer seg inn på boligmarkedet, som er preget av høye priser og høy belåning. Samtidig er det andre som nå er blitt svært sårbare både for boligprisfall og renteoppgang, gitt den betydelige utlånsveksten som har funnet sted gjennom Solberg-regjeringens periode. Dette er en stor utfordring som ikke må undervurderes, men som nok likevel er blitt kraftig undervurdert av regjeringen. Disse medlemmer mener derfor det er maktpåliggende at boligmarkedet følges kontinuerlig, og at regjeringen er villig til å gripe inn når det er nødvendig. Disse medlemmer forventer at regjeringen ikke foretar seg noe som vil gi ytterligere press oppover for boligprisene, men at man legger vekt på å oppnå en meget nøktern prisutvikling. En videre økning i boligprisene vil erfaringsmessig også resultere i ytterligere økning i gjeldsbelastningen, med fare for fortsatt risikooppbygning. Disse medlemmer påpeker at brå endringer i boligprisene ikke er ønskelig og for øvrig at norske innbyggers velstand alt annet likt er større ved relativt lave enn ved relativt høye boligpriser sammenlignet med inntekt. Disse medlemmer bemerker at det er blitt hevdet at Solberg-regjeringen ikke har noen boligpolitikk. Dette kan være en treffende beskrivelse, iallfall når man vurderer resultatene i boligmarkedet og manglende handling fra regjeringens side for å stabilisere denne utviklingen. Disse medlemmer påpeker at Senterpartiet ønsker tiltak som sikrer at flere får mulighet til å eie egen bolig. Disse medlemmer mener at en av regjeringens aller viktigste oppgaver er å sikre at norske familier har mulighet til å etablere seg i trygge og gode boliger som dekker deres behov. Senterpartiet ønsker å forenkle bygge-regler og krav, redusere byråkratiet og øke regulerings-takten for slik sett å gi en sterkere tilbudsside i boligmarkedet og lavere priser. Senterpartiet ønsker også å begrense innvandringen og den frie flyten i EØS for å sikre en mindre og mer stabil etterspørselsside i boligmarkedet. Med mindre man har kontroll på de meget sterke markedskreftene som utgjøres av tilbud og etterspørsel, vil det nemlig nærmest være umulig å få et stabilt og velfungerende boligmarked. Det viser med all tydelighet

erfaringene fra Solberg-regjeringens mislykkede boligpolitikk. Boligpolitiske virkemidler og skattevirkemidler som andre partier foreslår, vil bare ha begrenset virkning med mindre de kombineres med kontroll på tilbud og etterspørsel. Også Senterpartiet vil styrke de boligpolitiske virkemidlene, som Husbanken, og videreføre gunstige beskatningsregler for primærboligen. I tillegg vil Senterpartiet gjøre det attraktivt å bo i hele Norge, noe som vil redusere prispresset i de mest sentrale områdene. Disse medlemmer mener at regjeringen har ført en boligmarkedspolitikk som har gitt oss lavere kjøpekraft og dessuten innebærer stor risiko i finansmarkedene. Disse medlemmer bemerker at de høye boligprisene og det høye gjeldsnivået ikke bare er en utfordring for finansiell stabilitet direkte, men at det også kan ha innvirkning på det ekstremt lave fødselstallet Norge opplever under Solberg-regjeringen. Fødselstallet var for 2018 dramatiske 1,56, som er langt under det nivået som er nødvendig for å opprettholde befolkningen (2,1). De høye boligprisene gjør det dyrt og vanskelig for mange å etablere seg med familie, særlig i pressområdene. Et fortsatt lavt fødselstall vil kunne være ødeleggende for offentlige finanser på lang sikt og gi et dårlig grunnlag for å opprettholde velferdsstaten og kan gi finansiell usikkerhet og ustabilitet. Disse medlemmer påpeker at sjeføkonom Jan Ludvig Andreassen uttalte til NTB 8. januar 2019 at de lave fødselstallene i Norge er mer alvorlige enn det statsminister Erna Solberg gir uttrykk for. Andreassen er særlig opptatt av at lave fødselstall gir lav økonomisk vekst. Både på kort og lang sikt vil også boligbehovet reduseres. Dette gir den paradoksale situasjonen at de høye prisene nå gjennom å påvirke fødselstallet negativt undergraver boligprisutviklingen på lengre sikt og gir meget stor fallhøyde i boligmarkedet, noe som igjen kan destabilisere finansmarkedene. Disse medlemmer viser til at den påtakelige forskjellen mellom en fraflyttingsbygd og de problemene man opplever der, og et lokalsamfunn i vekst er betegnende for de problemer Norge som nasjon kan oppleve dersom fødselstallet ikke øker. Sjeføkonom Andreassen bemerket at

«hvis Solberg ønsker å få opp befolkningsveksten, er det enkleste å slutte å bruke flere titall milliarder på å legge offentlige bygg til hovedstaden, men heller å spre dem utover landet».

Disse medlemmer påpeker at dette er helt i tråd med Senterpartiets politikk. Disse medlemmer påpeker videre at den demografiske ubalansen som lave fødselstall gir, også gjennom andre mekanismer skaper ubalanse i finansmarkedene. Færre unge og flere eldre kan gi lavere renter, som igjen vil gjøre pensjonssparing mer utfordrende. Dette kan gjøre børen forbundet med den såkalte eldrebølgen enda tyngre å bære for hver enkelt av oss. Disse medlemmer på-

peker at ting henger sammen, og at regjeringens manglende bolig- og familiepolitikk kan få alvorlige negative virkninger på andre områder, inkludert finansmarkedene.

Disse medlemmer viser til egne merknader i bl.a. kapittel 3 og 4 i denne innstillingen for omtale av bl.a. forbrukervern, kontanter, digital sikkerhet, kapitaltilgang for næringslivet, regionale sparebanker o.a.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at den kraftige veksten i boligprisene gir grunn til bekymring for den finansielle stabiliteten. Det internasjonale pengefondet (IMF) har i flere år advart mot at boligmarkedet mange steder i landet er overpriset. Dette innebærer at det er risiko for at mange som har kjøpt bolig, kan oppleve at boligprisene plutselig går ned, slik at gjeldsgraden går opp. Dette medlem viser til at en lang rekke økonomer har pekt på at det norske skattesystemet bidrar til å øke presset på boligprisene. I 2018 utgjorde skattefordelen til boligeiere over 35 mrd. kroner, inkludert kommunal eiendomsskatt, ifølge Prop. 1 LS (2018–2019) Skatter, avgifter og toll 2019. Disse skattefordelene kommer dem med flest og dyrest boliger mest til gode. Dette er skattepenger som kunne gått til lavere skatt til folk flest, eller til økt velferd. Dette medlem viser videre til at mange av dem med lavest inntekt står utenfor boligmarkedet, og dermed ikke får ta del i disse skattefordelene. Når boligprisene øker, blir det vanskeligere for førstegangsetablerere å komme inn i boligmarkedet. Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2019, der det foreslås en omlegging med lavere skatt på arbeid, og reduserte skattefordeler for eiendom. Dette medlem peker på at forslagene vil medføre et dempet press på boligprisene. Dette er et viktig tiltak for husholdningenes økonomiske trygghet.

Dette medlem viser til Representantforslag 154 S (2018–2019) fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Freddy André Øvstegård og Karin Andersen om et rettfærdig boligmarked, hvor det bl.a. fremmes forslag om nasjonal boligplan og endring i boligbeskatningen.

Dette medlem viser til at omtalen av klimariskoutvalgets arbeid, både i Meld. St. 2 (2018–2019) Revidert nasjonalbudsjett og i Finansmarkedsmeldingen, er svært overfladisk, og at regjeringen ikke kommer med noen substansielle grep for å håndtere klimarisiko. Dette medlem peker på at verden står overfor store omstillinger i årene som kommer, når verden skal kutte utslipp og gå bort fra fossil energi. Norsk økonomi er tett knyttet til utvinning og eksport av fossil energi, og står derfor overfor betydelige utfordringer i årene som kommer. Dette medlem peker på at norsk økonomi står langt bedre stilt med en planlagt omlegging av økono-

mien, enn å skulle ta grep i etterkant av et fall i etterspørselen etter fossil energi. Dette medlem viser til at regjeringspartiene skriver i sine merknader at de vil «gi en oversikt over arbeidet med å avdekke og redusere klimarisiko i perspektivmeldingen.» Dette medlem mener dette blir innholdsløst uten en vilje til å ta grep for å gjøre norsk økonomi mindre avhengig av fossil energi.

Dette medlem viser til at Finansmarkedsmeldingen 2019 omtaler klimarisiko i større grad enn fjorårets melding. Samtidig mener dette medlem at regjeringen nøyer seg med å komme med uforpliktende formuleringer om mer kunnskap om klimarisiko. Selv om dette er viktig, er det langt fra tilstrekkelig for å håndtere klimarisikoen i norsk økonomi. Dette medlem peker på at klimarisiko og bekjempelse av klimaendringer må inn som en del av grunnlaget i alle forvaltningsnivå, og næringslivet må pålegges å rapportere på klimarisiko.

Dette medlem viser til at selv om det er innført finansskatt, har finansnæringen langt bedre vilkår enn andre deler av næringslivet som betaler full moms. Dette medlem mener det er viktig at ikke skattesystemet i seg selv er det som bidrar til at finanssektoren vokser seg større enn den ellers ville vært. Arbeidet med å lage en bedre utforming av finansskatten, hvor skatten i størst mulig grad ivaretar merverdiavgiftens egenskaper, må prioriteres.

3. Finansmarkedene i et næringsperspektiv

3.1 Sammendrag

Regjeringen mener at et stort mangfold av aktører i alle deler av finansmarkedene kan bidra til å redusere sårbarheten i tjenestetilbudet og fremme god konkurranse. De norske markedene skal være åpne for utenlandske finansforetak, og det skal være lave barrierer for å etablere nye virksomheter. Av hensyn både til finanssektorens betydning for verdiskapingen i andre deler av norsk økonomi og den betydelige næringen finanssektoren utgjør selv, bør rammebetingelsene for produsentene av finansielle tjenester være stabile og gode. Det inkluderer en trygg og stabil tilknytning til internasjonale markeder.

Finansmarkedsreguleringen i Norge er i stor grad basert på EØS-regler, som igjen ofte samsvarer med internasjonale anbefalinger. Det er viktig for norske foretak og markeders tilknytning til det indre markedet at relevante EU-regler raskt tas inn i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett. Det er nå et større enn vanlig etterslep av regler som skal innlemmes i EØS-avtalen. I tillegg til voksende omfang og kompleksitet i EUs finansmarkedsregelverk, skyldes det at det tok tid å oppnå enighet om EØS-tilpasninger til EUs finanstilsynssys-

tem, som mye nyere EU-regelverk bygger på. Etter at tilsynssystemsaken ble løst, har innlemmelsestakten økt. Siden høsten 2016 er det tatt inn nesten 300 rettsakter, slik at det totale antall rettsakter innlemmet i vedlegg IX (finansielle tjenester) til EØS-avtalen nå er 479. Etterslepet, det vil si antall rettsakter som ikke ennå er innlemmet i avtalen, er halvert til 156 i løpet av de siste tolv månedene.

I sum har kvaliteten på finansmarkedsreguleringen internasjonalt blitt bedre de siste årene. Nasjonale myndigheter vil ofte likevel ha best forutsetninger for å vurdere konsekvensene av ulike regelverk i sine markeder. Det vil derfor fortsatt være behov for å vurdere i hvilken grad handlingsrommet i EU/EØS-reglene bør benyttes til å ha strengere krav der nasjonale forhold tilsier det, slik norske myndigheter bl.a. har gjort for å sikre hensiktsmessige krav til soliditeten i bankene. Samtidig skal ikke reglene utformes slik at de gir norske banker uforholdsmessige konkurranseulempet internasjonalt.

Kapitaltilgang til næringslivet

Det norske næringslivet er avhengig av et velfungerende kapitalmarked for å kunne finansiere lønnsomme prosjekter til priser som reflekterer forventet avkastning og risiko. Regjeringen vil fortsette å arbeide for et velfungerende kapitalmarked, slik at næringslivet har tilgang på finansiering til priser som reflekterer forventet avkastning og risiko.

Hovedinntrykket av kapitalmarkedet i Norge er at de norske verdipapirmarkedene fungerer godt, at norske finansforetak er solide og likvide, og at offentlige ordninger bidrar til å finansiere prosjekter som ikke lett finner ordinær markedsfinansiering. Den norske tilbudssiden og integrasjonen med utenlandske markeder gir næringslivet et diversifisert finansieringstilbud, og samlet sett synes lønnsomme prosjekter å ha god tilgang til finansiering. Kapitaltilgangsutvalget delte i sin utredning NOU 2018:5 dette hovedinntrykket, men pekte på noen områder med rom for forbedringer. I forbindelse med statsbudsjettet for 2020 vil regjeringen komme tilbake til oppfølgingen av utvalgets anbefalinger.

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å forenkle tilgangen til risikokapital og kompetente investorer i tråd med Granavolden-plattformen. Banklån har over tid vært den dominerende kilden til gjeldsfinansiering av norsk næringsliv. Mens norske banker og større norske bedrifter kan hente kapital i utenlandske verdipapirmarkeder og fra utenlandske finansforetak, kan nye og mindre bedrifter i større grad være avhengig av norske og lokale kapitalkilder. Verdipapirisering, som innebærer at banklån pakkes og omdannes til omsettelige verdipapirer, kan bidra til et mer effektivt kapitalmarked, men også til økt kompleksitet og potensielt også

høyere risiko i finanssystemet. En arbeidsgruppe ned-satt av Finanstilsynet skal innen utgangen av mai 2019 utrede mulige tilpasninger i regelverket for å legge til rette for verdipapirisering i tråd med nye EU-regler.

Regjeringen vil bidra til at det norske verdipapir-markedet skal være en effektiv finansieringskilde for næringslivet og attraktivt for investorer. Da må aktørene ha tiltro til at markedet er velregulert og gjennom-siktig, at relevant informasjon er allment tilgjengelig, og at overtredelser av regelverket blir forebygget, avdekket og fulgt opp.

Finansmarkedene skal kanalisere samfunnets kapi-tal dit den kaster mest av seg, men har også en viktig funksjon i å legge til rette for privat sparing, ikke minst av hensyn til husholdningene. Slik sparing kan f.eks. skje gjennom innskudd i bank, investeringer i fond og andre verdipapirer, og som pensjonssparing i tjeneste-pensjonsordninger og individuelle pensjonsordninger. Regjeringen vil legge til rette for privat sparing, og har bl.a. innført en ny ordning med skattefavorisert indivi-duell sparing til pensjon og en ordning for aksjespare-konto og utvidet rammene for Boligsparing for ungdom (BSU).

Strukturen i banksektoren

Strukturen i banksektoren er særskilt omtalt i årets finansmarkedsmedling. Banksektoren utgjør i Norge en mindre del av økonomien enn i mange andre land, bl.a. fordi norske banker i hovedsak bare opererer i de nor-ske markedene. Etter at EØS-avtalen trådte i kraft i 1994, har utenlandske banker økt sin tilstedeværelse betyde-lig. Norge har i dag et noe høyere innslag av utenlandske banker enn de andre nordiske landene, men lavere enn mange andre europeiske land. Samlet hadde de uten-landske bankene en markedsandel på knappe 25 pro-sent ved utgangen av 2018. I foretaksmarkedet har de utenlandske bankenes markedsandel økt de siste årene, men den er fortsatt lavere enn den var for et tiår siden. I 2018 hadde norske banker en betydelig høyere utlåns-vekst i dette markedet enn i tidligere år, mens veksten hos de utenlandske bankene falt til under 2 prosent. I personkundemarkedet har markedsandelene lenge vært nokså stabile.

Et større innslag av utenlandske banker kan gjøre banksystemet mindre sårbart for innenlandske sjokk, men mer sårbart for utenlandske sjokk. Fremveksten av utenlandske banker påvirker også norske myndigheters innflytelse over håndteringen av risiko i banksystemet, siden utenlandske banker i stor grad skal følge tilsyn og regulering fra hjemlandet. De utenlandske bankene i Norge er i all hovedsak nordiske, og det er betydelige forskjeller i hvordan nordiske myndigheter har brukt handlingsrommet i EU/EØS-reglene til å regulere solidi-teten i bankene. Visse tiltak mot systemrisiko skal imid-lertid etter reglene gjelde for alle banker med virksom-

het i landet som fastsetter tiltakene, og nordiske myndigheter har i tillegg et godt samarbeid om banker med grensekryssende virksomhet i Norden.

Norske bankkunder er tjent med en mangfoldig til-budsside. Lokale og regionale sparebanker, norske for-retningsbanker og utenlandske banker fyller ulike rol-ler, i tillegg til å konkurrere med hverandre i de fleste segmenter. Norske banker har klart seg godt i konkur-ransen med utenlandske aktører, og har et godt ut-gangspunkt for å møte konkurransen også i årene som kommer. Rammebetingelsene i finansmarkedet bør fortsatt legge til rette for god konkurranse, solide banker og en mangfoldig tilbudsside.

Finansnæringens rolle i omstillingen til en lavutslippsøkonomi

Bedrifter og investorer vil forholde seg til klimarisiko når de i forbindelse med investeringsbeslutninger må vurdere fremtidige muligheter og utfordringer. Fi-nansnæringens kompetanse til å vurdere hvordan kli-marisiko kan påvirke lønnsomheten til investeringene, vil derfor være et viktig bidrag til en vellykket omstilling til lavutslippsøkonomi.

Finans Norge la i juni 2018 frem rapporten «Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen». Veikar-tet skal lede til en lønnsom og bærekraftig finansnæring i 2030. I rapporten gir Finans Norge en rekke tverrgående og bransjespesifikke anbefalinger til finansnæringen og myndighetene. Finans Norge skriver i rapporten at fi-nansnæringen som långiver, forsikrer og investor kan være en god partner og pådriver for omstilling i andre næringer, både gjennom prising og samarbeid.

Finansnæringen tilbyr i dag en rekke finansielle produkter med «grønn» eller bærekraftig profil rettet mot privat- og næringsmarkedet. Næringen har også en rolle som tilrettelegger ved utstedelser av grønne obli-gasjoner som skal finansiere prosjekter som har positiv klima- og miljøeffekt eller bidrar til klimatilpasning. En utfordring ved «grønn» finans er at det ikke eksisterer universelt aksepterte prinsipper for å klassifisere grøn-ne finansielle produkter og tjenester. I oppfølgingen av EU-kommisjonens handlingsplan for finansiering av bærekraftig vekst arbeides det nå med å klassifisere bæ-rekraftig virksomhet og lage standarder for grønne fi-nansielle produkter og grønne obligasjoner.

Skadeforsikringsforetakene er direkte eksponert mot de fysiske effektene av klimaendringene i form av økte skadeutbetalinger etter hyppigere naturskadehen-delser. Forsikringsnæringen var tidlig ute med å analy-sere hvilke konsekvenser klimaendringene kan få for deres forretningsmodeller. Kunnskapen skade-forsikringsforetakene sitter på, kan ha stor verdi i of-fentlig planlegging og i arbeidet med forebygging av na-turskader og klimatilpasning av eksisterende infra-struktur, slik også klimarisikoutvalget har pekt på. Fi-

nansdepartementet vil i samråd med forsikringsnæringen vurdere om det er behov for tiltak for å legge bedre til rette for deling av skadedata i forebyggingsøyemed.

Digitalisering, nye tjenester og nye forretningsmodeller

Den norske finansnæringen har vært tidlig ute med å ta i bruk digitale løsninger og tilby digitale tjenester, som kundene på sin side har vært raske med å ta i bruk. Innovasjonstakten innenfor finansielle tjenester er fortsatt høy og kan gi nye endringer i markedsstrukturen fremover. EUs reviderte betalingstjenestedirektiv er ventet å bidra til økt konkurranse i markedet for betalingstjenester de nærmeste årene. Lov- og forskriftsregler som gjennomfører de viktigste delene av direktivet i Norge trådte i kraft 1. april 2019.

De etablerte finansforetakene utfordres både av nye fintech-virksomheter og av store teknologiselskaper som de senere årene har begynt å tilby finansielle tjenester. Financial Stability Board har pekt på at de store teknologiselskaperens inntog i markedet for finansielle tjenester kan øke konkurransen på kort sikt, men at det på lengre sikt er fare for ny markedskonsentrasjon.

Tilgang til store mengder data om kunder kan være en konkurransefordel for selskaper utenfor finanssektoren, men reiser også problemstillinger rundt kundenes personvern. For myndighetene er det viktig å se til at personvernet sikres på en god måte, enten håndteringen av kundedata skjer i etablerte finansforetak eller hos nye aktører. Undersøkelser utført av Datatilsynet viser at norske forbrukere har langt høyere tillit til at norske finansforetak ivaretar personvernet på en forsvarlig måte enn utenlandske finansforetak og teknologiselskaper, og norske forbrukere oppgir i liten grad at de ønsker å bruke banktjenester fra store teknologiselskaper.

Nye aktører og bruk av ny teknologi i produksjonen av finansielle tjenester kan skape økt etterspørsel etter veiledning i regelverksspørsmål, særlig fra nye aktører med liten erfaring med regulering og tilsyn, men også fra etablerte finansforetak som ønsker å tilby tjenester på nye måter gjennom bruk av teknologi. Tilsynsmyndigheter i flere land har de senere årene søkt å legge til rette for innovasjon gjennom å etablere kontaktpunkter for veiledning og såkalte regulatoriske sandkasser. Finanstilsynet etablerte i september 2017 på oppdrag fra Finansdepartementet et kontaktpunkt for fintech.

I regulatoriske sandkasser gis utvalgte virksomheter mulighet til å teste ut bestemte produkter, teknologier eller tjenester på et begrenset antall kunder, i en begrenset tidsperiode og under tett oppfølging av tilsynsmyndigheten. Virksomhetene som tas opp i sandkassen, må oppfylle en rekke kriterier. Sandkassen innebærer ikke fritak for konsesjon eller regulatoriske krav, men trenger ikke være forbeholdt konsesjonsbelagt virksomhet. Også virksomheter som tilbyr tjenester og produkter til

foretak under tilsyn, kan kvalifisere for opptak. Finansdepartementet ba i november 2018 Finanstilsynet om å etablere en regulatorisk sandkasse som del av et bredere informasjons- og veiledningsinitiativ. Det skal åpnes for søknader senest 31. desember 2019. Hensikten er å øke Finanstilsynets forståelse av nye teknologiske løsninger i finansmarkedet, samtidig som innovative virksomheter får økt forståelse av regulatoriske krav og hvordan regelverket får anvendelse på nye forretningsmodeller, produkter og tjenester.

Folkefinansieringsplattformer som kobler investorer med foretak og andre som trenger kapital, har vokst frem som et supplement til tradisjonelle finansforetak og markedsplasser. Regjeringen vil legge til rette for folkefinansiering både gjennom forenklinger for næringen og økt trygghet for forbrukere. Usikkerhet rundt regelverk bør ikke utisiktet være til hinder for at lånebasert folkefinansiering får utbredelse i Norge. Finansdepartementet vil følge markedsutviklingen i Norge og erfaringene i land som har innført særskilt regulering for folkefinansiering, som Storbritannia, og vil fortløpende vurdere behovet for ytterligere regelverksendringer. Herunder vil departementet følge med på regelverksutviklingen i EU, og hvilke føringer et eventuelt felleseuropeisk regelverk for folkefinansiering legger for fremtidig norsk regulering av plattformer for finansiell folkefinansiering.

Fremveksten av bitcoin og andre virtuelle valutaer har reist en rekke nye problemstillinger. Det er bred enighet internasjonalt om at virtuelle valutaer utgjør en risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. I tråd med signaler i fjorårets finansmarkedsmelding er den nye hvitvaskingslovens anvendelsesområde utvidet til tilbydere av vekslings- og oppbevaringstjenester for virtuell valuta. FATF har siden juni 2018 arbeidet med å vurdere hvordan anbefalingene for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering skal anvendes på virtuell valuta. I FATF ble det i februar 2019 oppnådd enighet om alle sentrale krav til tilbydere av tjenester med tilknytning til virtuell valuta. Endringene i FATFs anbefalinger går i hovedsak ut på at tjenestetilbydere innen virtuell valuta skal stå overfor samme krav som andre foretak og personer omfattet av FATFs anbefalinger. Finansdepartementet vil vurdere nærmere hvilke regelverksendringer som er nødvendige i lys av de nye kravene.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til arbeidet med å legge til rette for folkefinansiering innenfor den felleseuropeisk regelverksutvikling. Komiteen understreker viktigheten av at forbrukervernet ivaretas ved plattformer som formidler lån mellom privatpersoner. Det har vist seg vanskelig å regulere adferden til forbrukslånsbankene, og det er viktig at plattformer for forbruksfinansiering ikke skaper ytterligere problemer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, viser til den raske teknologiutviklingen og innovasjonstakten i finanssektoren. Flertallet har tidligere uttrykt bekymring for at arbeidet med en regulatorisk sandkasse har gått for sakte. Dette er et av de viktigste virkemidlene for å bygge en konkurranse-dyktig fintech-bransje i Norge. Andre land har kommet lenger i utviklingen, og den norske finansbransjen står foreløpig uten et viktig verktøy for innovasjon og nyskaping. Flertallet forutsetter at en regulatorisk sandkasse kommer på plass innen utgangen av 2019.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at det norske kapitalmarkedet i det store og hele fungerer godt. Kapitaltilgangsutvalget påpeker imidlertid at prosjekter under 20 mill. kroner kan ha vanskeligheter med å finne finansiering til rett pris. Dette flertallet imøteser derfor regjeringens tiltak i statsbudsjettet for 2020.

Et tredje flertall, alle unntatt Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, vil understreke at skal vi lykkes i overgangen til en lavutslippøkonomi, trenger vi en finansnæring som er i stand til å identifisere både klimarelaterte risikoer og muligheter og formidle kapital til lønnsomme prosjekter. Finans Norges «Veikart for grønn konkurransekraft» viser etter dette flertallets mening at finansnæringen er bevisst sin rolle i omstillingen, ikke minst som pådriver for omstilling i andre næringer.

Dette flertallet har merket seg at det i oppfølgingen av EU-kommisjonens handlingsplan for finansiering av bærekraftig vekst arbeides med klassifisering og standarder for bærekraftig virksomhet, grønne, finansielle produkter og obligasjoner.

Dette flertallet viser til at regjeringen i samråd med finansnæringen vil se nærmere på måter å dele skadedata på for å forebygge klimaskader. Skadeforsikringsselskapene besitter betydelig kunnskap som kan stor verdi for offentlig planlegging, for å forebygge naturskader og klimatilpassede eksisterende infrastruktur.

Dette flertallet viser til den høye innovasjonstakten i finanssektoren og at den norske finansnæringen har vært tidlig ute med å tilby digitale løsninger og tjenester. Digitaliseringen har bidratt til effektiv produksjon av finansielle tjenester, noe som har kommet både finansnæringen selv, kunden og norsk økonomi til gode. Samtidig utfordres etablerte finansforetak nå av nye fintech-virksomheter og av teknologiselskaper som har begynt å tilby finansielle tjenester.

Dette flertallet viser videre til at gjennomføringen av EUs reviderte betalingstjenstedirektiv (PSD2) som trådte i kraft 1. april 2019, kan gi økt konkurranse i markedet for betalingstjenester. Økt konkurranse og nye tjenester kan gi kundene bedre og billigere tjenes-

ter, men dette flertallet vil samtidig påpeke at hensynet til kundene må ivaretas på en god måte. Dette flertallet viser også til fremveksten av bitcoin og andre virtuelle valutaer, at dette kan innebære en økt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, og at det derfor er viktig at hvitvaskingslovgivningen utvides til også å omfatte tilbydere av vekslings- og oppbevaringstjenester for virtuell valuta, og at nødvendige regelverksendringer vurderes.

Et fjerde flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at strukturen i banksektoren er særskilt omtalt i årets finansmarkedsmelding, at utenlandske banker har omtrent en fjerdedel av det norske utlånsmarkedet og fortsatt en høyere andel utlån til bedriftsmarkedet, selv om andelen er lavere enn tidligere og norske banker opplever en betydelig høyere utlånsvekst enn de utenlandske bankene.

Dette flertallet viser til at regjeringen vil legge til rette for folkefinansiering både gjennom forenklinger for næringen og økt trygghet for forbrukere samtidig som behovet for ytterligere regelverksendringer vurderes fortløpende. Dette flertallet viser i den forbindelse til «Forskrift om unntak fra konsesjonsplikt for utlån gjennom folkefinansieringsplattformer» knyttet til såkalte «enkelstående tilfeller» som ble fastsatt 26. april 2019. Blant vilkårene for unntak fra konsesjonsplikten er at de elektroniske plattformene må drives av låneformidlingsforetak eller et finansforetak, og at långivers samlede utlån ikke kan overstige 1 mill. kroner pr år.

Dette flertallet viser videre til at unntaket fra konsesjonsplikten ikke er begrenset til kun å gjelde lån til næringsvirksomhet, men at det også gjelder for plattformer som formidler lån til husholdninger og forbrukere. Dette flertallet støtter dette, men viser samtidig til at Finansdepartementet vil nedsette en arbeidsgruppe for å vurdere om det er behov for å endre regelverket for formidling av lån til forbrukere gjennom plattformer, slik at disse er mer i tråd med det regelverket som stilles for annen type forbrukslånsformidling. Dette flertallet viser for øvrig til merknader i denne innstillingen knyttet til høye boliglån, til situasjonen på forbrukslånsmarkedet og nylig gjennomførte innstramminger i bankers utlånspraksis og markedsføring av forbrukslån.

Dette flertallet viser til at regjeringen vil følge regelverksutviklingen i EU og vurdere hvilke føringer et felles europeisk regelverk vil legge for fremtidig norsk regulering av plattformer for finansiell folkefinansiering.

Dette flertallet viser videre til at regjeringen for å legge enda bedre til rette for innovasjon i produksjon av finansielle tjenester har bedt Finanstilsynet om å eta-

blere en regulatorisk sandkasse for fintech innen utgangen av 2019. Målet med denne sandkassen er å øke forståelsen for nye teknologiske løsninger i finansmarkedet, betydningen av regulatoriske krav og anvendelse av regelverket på nye forretningsmodeller, produkter og tjenester.

Dette flertallet, viser til betydningen av stabile og gode rammebetingelser, stabil tilknytning til internasjonale markeder samt et stort mangfold av aktører og tilbydere i det norske finansmarkedet, norske og utenlandske, både for å fremme konkurranse og av hensyn til verdiskapingen i finansnæringen selv og i andre deler av norsk økonomi. Både norske bedrifter og privatkunder er tjent med et allsidig tilbud og en bankstruktur der ulike banker utfyller hverandre.

Dette flertallet vil spesielt vise til betydningen av å redusere etterslepet på innlemmelse av relevante EU-regler i EØS-avtalen og norsk rett, det av hensyn til mest mulig like konkurransevilkår for norske bedrifter og markeder som er knyttet til det indre markedet i EU.

Dette flertallet vil samtidig understreke at det ofte er nasjonale myndigheter som har de beste forutsetninger for å vurdere konsekvenser av regelverk i sine markeder, og er derfor enig i at regjeringen løpende vurderer å benytte handlingsrommet i EU/EØS-regelverket til å ha strengere nasjonale krav i særskilte tilfeller. Dette flertallet viser i den sammenheng til norske myndigheters soliditetskrav til norske banker, og mener det er vesentlig at ikke norske banker har uforholdsmessige konkurranseulempes internasjonalt.

Et femte flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til ambisjonene i Granavolden-plattformen om å forenkle tilgangen til risikovillig kapital og investorer for bedrifter og grundere, og at regjeringen vil bidra til økt bruk av verdipapirmarkedet som finansieringskilde. Dette flertallet understreker videre betydningen av tilrettelegging for privat sparing, bl.a. gjennom den nye ordningen med skattefavourisert individuell pensjonssparing og Boligsparing for ungdom (BSU).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at lønnsforskjellene mellom kjønn er langt høyere i finansbransjen enn i samfunnet for øvrig. Kvinnelige meglere tjener 59 prosent av mannens lønn.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge årsakene til de store lønnsforskjellene mellom kjønnene i samme type stilling i finansbransjen, og komme tilbake til Stortinget i neste års finansmarkedsmelding.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen 23. mai 2019 gjorde kjent at man likevel ikke vil vurdere de regionale sparebankene som systemviktige, og støtter dette. Disse medlemmer vil påpeke at et annet viktig tiltak for å styrke de regionale bankene er å legge om finansskatten i tråd med Innst. 365 S (2017–2018) og ber regjeringen følge opp denne.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at erfaringer fra finanskrisen i 2008 tilsier at utenlandske banker i stor grad velger å trekke seg ut fra fremmedmarkeder i en krisesituasjon. Det er derfor maktpåliggende at en tilstrekkelig stor andel av det innenlandske bankmarkedet betjenes av banker hjemmehørende i Norge. I motsatt tilfelle kan konsekvensene av f.eks. en global finanskrisen bli svært mye mer alvorlig for Norge enn de ellers ville ha blitt. Disse medlemmer påpeker at utenlandske bankers markedsandeler i Norge har vært økende i mange år og nå har passert 25 prosent. Disse medlemmer mener dette er en foruroligende utvikling som er uheldig for finansiell stabilitet i Norge.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som skal vurdere hvordan man kan øke markedsandelene til banker og finansinstitusjoner hjemmehørende i Norge og komme tilbake til Stortinget med en melding om dette seinest våren 2021.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet minner om at regjeringen i industrimeldingen (Meld. St. 27 (2016–2017)) varslet en offentlig utredning om kapitaltilgangen til norsk næringsliv, og at kapitaltilgangsutvalget leverte sin utredning 1. mars 2018. Disse medlemmer minner om at Senterpartiet bl.a. i Innst. 360 S (2016–2017) ba om at utvalget skulle se på den geografiske dimensjonen og vurdere tiltak som skal sikre bedre kapitaltilgang i hele Norge, også utenfor de sentrale områdene. Disse medlemmer registrerer at utvalget oppgir å ha fått meldinger om at det er mangel på langsiktig kapital og kompetente eiermiljøer i Norge, særlig i distriktene. Disse medlemmer mener at kapitaltilgangen for næringslivet må styrkes også utenfor de mest sentrale delene av Norge og at mulige løsninger på dette ikke er godt nok kartlagt av regjeringen.

Disse medlemmer ønsker ellers å poengtere at norske og lokale banker er svært viktige for SMB-bedrifter og deres mulighet til finansiering og rådgivning. Menon-rapporten «Lokale sparebankers betydning for norsk næringsliv» fra 2013 viser at tilstedeværelse av en

lokal sparebank i et område øker bedriftenes sannsynlighet for å få lån betydelig og at lånene som ytes fra en slik bank, også er vesentlig større.

Disse medlemmer er bekymret for at slike hensyn i for liten grad er blitt tatt av regjeringen frem til nå. Blant annet er finansskatten fortsatt innrettet på en måte som er særlig skadelig for lokale sparebanker, som ofte relativt sett har betydelig høyere lønnsutgifter og mindre overskudd enn større forretningsbanker. Disse medlemmer finner det uheldig at regjeringspartiene gjennom statsbudsjettet for 2019 økte finansskatten ytterligere uten å legge den om. Disse medlemmer påpeker at Senterpartiet i sitt alternative statsbudsjett både for 2017, 2018 og 2019 foreslår en omlegging av finansskatten som vil gjøre den til utelukkende en tilleggsskatt på overskudd. En slik løsning vil gi bedre finansieringsbetingelser for SMB-bedrifter og dessuten sikre gode banktjenester til folk i hele Norge. Disse medlemmer viser ellers til egne merknader i finanskomiteens innstilling til Dokument 8:190 S (2017–2018), som pålegger regjeringen å komme tilbake til Stortinget seinest i statsbudsjettet for 2020 med et konkret forslag til provenynøytral omlegging av finansskatten der arbeidsgiveravgiftselementet fjernes (anmodningsvedtak nr. 868 (2017–2018)).

Norsk finanssektor bør også styrkes på andre måter, og disse medlemmer viser i den forbindelse til at Senterpartiet i innstillingen til oljefondsmeldingen (Meld. St. 20 (2018–2019)) foreslår at oljefondet i størst mulig grad skal administreres fra Norge og ha virksomhet flere steder i landet. En slik prioritering kan danne grunnlaget for levende finansmiljøer flere steder i Norge som privat sektor kan dra nytte av.

Avslutningsvis ønsker disse medlemmer å påpeke at kapitaltilgangsutvalget fremhever at bortfallet av skyggerating er negativt, særlig for mindre låntakere, som gjerne er avhengig av slike ratinger for å få lån i markedet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om hvordan ordningen med skyggerating kan gjeninnføres, og hvilke grep Stortinget og regjeringen kan ta for å oppnå dette og komme tilbake til Stortinget med dette seinest våren 2020.»

Disse medlemmer er sterkt kritisk til at regjeringen har tillatt at en samfunnskritisk institusjon som Oslo Børs VPS holding ASA selges ut av Norge. Disse medlemmer påpeker at børsen tilbyr skreddersydde løsninger for det norske markedet, og at Oslo Børs har et unikt tilbud til bl.a. det kapitalintensive næringslivet på Vestlandet, sparebanker og små og mellomstore bedrifter i hele landet. Et salg innebærer at avstanden til mar-

ked og beslutninger kan bli lengre særlig for mindre norske bedrifter, og det er dessuten en risiko for at viktig kompetanse vil flyttes ut av landet. Disse medlemmer mener det er oppsiktsvekkende at regjeringen våger å sette alt dette på spill, og i særdeleshet at man ikke setter noen betingelser for de nye eierne. Disse medlemmer viser videre til at VPS i dag er Norges eneste verdipapirsentral og at denne tilbyr svært gode løsninger knyttet til gjennomsiktighet, skattlegging og effektivitet som norsk næringsliv og samfunnet som en helhet nyter godt av. Når VPS selges ut samtidig som markedet for verdipapirsentraler åpnes opp for utenlandsk konkurranse, jf. Prop. 7 L (2018–2019) og Innst. 166 L (2018–2019), skapes det på kort tid store endringer i et marked som har vært stabilt i lang tid. Det er en risiko for at rettssikkerheten til norske verdipapireiere kan komme i spill, og for at Skatteetaten kan få vanskeligere for å skattlegge verdipapireiere riktig. Disse medlemmer påpeker at DNB, flere sparebanker, NHO m.fl. har vært svært skeptiske til salget. Disse medlemmer fremhever at regjeringen har hatt alle muligheter til å stoppe salget, og at man har unnlatt å vurdere salget opp mot sikkerhetsloven (jf. bl.a. Dokument 15:1519 (2018–2019)). Man har heller ikke undersøkt hvilke ekstrakostnader salget kan påføre norske skattebetalere, selv om det er grunn til å tro at en slik regning vil komme (jf. bl.a. Dokument 15:1502 (2018–2019)). Disse medlemmer viser i denne sammenheng også til egne merknader i Innst. 166 L (2018–2019).

Disse medlemmer påpeker at det i løpet av de siste årene er innført stadig nytt og strengere regelverk overfor banker og finansinstitusjoner. Disse medlemmer minner om at bl.a. kapitaltilgangsutvalget viser til at mangfoldet av store og små banker er en styrke ved den norske finansbransjen, som bidrar til å sikre kapital til bedrifter og enkeltpersoner i hele landet. Disse medlemmer viser til at det nye regelverket, kan være relativt mer kostbart å implementere for mindre enn for større foretak. Disse medlemmer påpeker at dette ikke er en ønsket effekt av regelverket, og at det påhviler myndighetene å redusere konkurransevridningen regelverket innebærer på en best mulig måte. Å gi god, enkel og tilstrekkelig veiledning til mindre aktører vil være en nøkkeloppgave for Finanstilsynet og andre myndigheter for å sikre dette. Disse medlemmer mener også at man må vurdere foretakenes størrelse når man vurderer etterlevelse og eventuelle sanksjoner som følge av det nye regelverket. En praksis relatert til dette som måtte føre til problemer for mindre aktører og en konsolidering til større enheter i norsk finansbransje er svært uønsket, og det påhviler regjeringen og myndighetene et stort ansvar for at så ikke skjer. Disse medlemmer vil også understreke at departementet må holde løpende kontroll med bruken av administrative sanksjoner mot foretak og enkeltpersoner og påse at

rettssikkerheten blir ivaretatt. Dersom det påtreffes situasjoner der det kan reises tvil rundt dette, bør Stortinget orienteres om dette, og det bør foreslås endringer i regelverket som ivaretar den enkeltes rettssikkerhet.

Disse medlemmer viser til at Finanstilsynet ønsker å utvide kriteriet for systemviktighet slik at også regionale sparebanker vil klassifiseres som systemviktige. Finansdepartementet sendte forslaget på høring med høringsfrist 22. februar 2019. Disse medlemmer vil advare mot å utvide systemviktighetskriteriet på denne måten. Etter disse medlemmers syn vil dette kunne svekke konkurranseevnen til de viktige regionale sparebankene og dermed kunne redusere kapitaltilgangen til bedrifter i distriktene. Disse medlemmer påpeker at det finnes andre og bedre måter å sikre stabiliteten til norske banker på og viser her bl.a. til egne merknader til kapittel 2 i denne innstillingen. Disse medlemmer viser for øvrig til egne merknader annet sted i dette kapitlet, der det går frem at disse medlemmer er tilfreds med at regjeringen nå har besluttet at de regionale sparebankene likevel ikke skal regnes som systemviktige.

Disse medlemmer ønsker også å ta opp kommunenes særskilte forhold på finansmarkedene. I den forbindelse påpekes det at Kommunalbanken fortsatt er omfattet av kravene til uvektet kapitaldekning og har et krav til uvektet kjernekapital på 3 prosent. Kommunalbanken bør gis status som såkalt promotional bank, slik som mange tilsvarende låneinstitusjoner i andre europeiske land. Da vil banken unntas slike krav. I tillegg bør lån til kommunesektoren i de vektete kravene få såkalt nullvekt, slik det også praktiseres i de fleste sammenlignbare land, deriblant i Sverige.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi Kommunalbanken status som såkalt promotional bank og gi lån til kommunesektoren såkalt nullvekt i de vektete kapitaldekningskravene.»

4. Trygge og gode finansielle tjenester til forbrukerne

4.1 Sammendrag

Forbrukerne har behov for et særlig vern og gode rettigheter i finansmarkedene. Forbrukerne kan ha svake forutsetninger for å vurdere risiko, kostnader og avkastningspotensial for en del finansielle tjenester før avtaler inngås. Beslutninger med stor innvirkning på privatøkonomien, som opptak av lån til kjøp av bolig og valg av pensjonsprodukt, tas få ganger i livet, og det kan være lite rom for å prøve og feile. Forbrukervernet står derfor sentralt i regelverk og tilsyn på finansmarkedsområdet. Det skal sikre at forbrukerne kan handle trygt

med profesjonelle finansforetak, men det fritar ikke forbrukerne for risiko eller ansvar. Regjeringen er opptatt av at forbrukerne skal ha kompetanse og informasjon som gjør dem i stand til å ta gode beslutninger for egen økonomi.

Kundemobilitet og klageadgang

Det har blitt enklere å bytte bank og forsikringsforetak de siste årene, bl.a. fordi norske banker har samlet seg om Finans Norges regler om samarbeid ved bankbytte. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med forslag til ny finansavtalelov, som bl.a. vil innebære lovfesting av mesteparten av Finans Norges regler. Lovforslaget skal bidra til hurtig og sikkert bytte av bankforbindelse, i tråd med EUs betalingskontodirektiv. Andelen som bytter boliglånbank, har ligget rundt 8–10 prosent de siste årene, mens andelen som reforhandler boliglånet, har ligget på ca. 25 prosent, ifølge en undersøkelse fra Kantar. De vanligste svarene på hvorfor kundene ikke bytter eller reforhandler, er at de er fornøyd med banken sin eller tror det er lite å spare. Få svarer at de tror bankbytte er vanskelig. Det er enda færre som svarer at de tror det er vanskelig å bytte skadeforsikringsforetak, og det er også flere som bytter i dette markedet.

Regjeringen er opptatt av at det skal være enkelt å bytte bank, forsikringsforetak og andre tjenestetilbydere. Det krever at aktørene i finansnæringen enes om gode løsninger, og at regulering og andre rammebetingelser tilpasses utviklingen i markedene. Gjennomføringen av direktivene om betalingskonto og betalingstjenester vil gjøre det enda enklere å bytte bank og bruke tjenester fra flere banker fremover. Når resultatene av ny teknologi i et åpnere marked har materialisert seg, vil det imidlertid være naturlig å vurdere behovet for ytterligere regelverkstilpasninger og andre tiltak. Regjeringen vil også vurdere EU-kommisjonens varslede gjennomgang av spørsmålet om flyttbare kontonumre, som skal foreligge i september i år. Regjeringen tar derfor sikte på å gi en nærmere vurdering av dette temaet i Finansmarkedsmeldingen 2020.

Finansportalen drives av Forbrukerrådet, og er en av tjenestene som har gjort det enklere å få oversikt over finansielle tjenester. Prisopplysninger fra Finansportalen blir også benyttet som grunnlag for normrenten og renter på statlige lån. Regjeringen mener at Finansportalen har en viktig funksjon i å samle inn og gi god og enkelt tilgjengelig informasjon. Det er avgjørende at både forbrukere og myndighetene kan ha tillit til at Finansportalen gir prisinformasjon som holder høy kvalitet og er oppdatert til enhver tid. Det må derfor være en prioritert oppgave for Forbrukerrådet, som administrerer Finansportalen, å sikre kvaliteten og korrektheten på de renteleveringene som Finansportalen gir til mar-

kedet, herunder til Finanstilsynet som beregner basisrenten.

Finanstilsynet har avdekket at mange finansforetak ikke er tilsluttet en godkjent tvisteløsningsordning, som Finansklagenemnda. Dette gjelder særlig filialer av utenlandske foretak og foretak som driver grensekryssende virksomhet inn i Norge, men også en del norske foretak. Kundene til disse foretakene har dermed et svakere vern av sine rettigheter og interesser, bl.a. ved at regler om dekning av forbrukerens sakskostnader i bestemte tilfeller ikke kommer til anvendelse. Finansdepartementet har derfor gitt Finanstilsynet i oppdrag å utarbeide forskrift med krav om slik tilslutning.

Pensjon

Det vedvarende lave rentenivået og den økende levealderen i befolkningen har påvirket pensjonsmarkedet. Lavere forventet avkastning og økt utbetalingsperiode har gjort det dyrere å finansiere en gitt årlig og livsvarig pensjonsytelse. Over tid har tradisjonelle ytelsespensjonsordninger blitt faset ut, mens ny pensjonsopptjening stort sett skjer i innskuddsordninger. Det er likevel fortsatt en betydelig kapital bak rettigheter fra ytelsespensjonsordninger og da spesielt i fripolis.

Regjeringen vil legge til rette for trygge og forutsigbare rammer for privat pensjonssparing gjennom reguleringen av både pensjonsleverandører og pensjonsprodukter. Et godt regelverk må vedlikeholdes og videreutvikles både for den voksende innskuddsdelen av markedet og for forvaltningen av midlene som ligger bak allerede opptjente rettigheter. For innskuddsordninger er arbeidet med å innføre egen pensjonskonto og spørsmålet om pensjonsopptjening fra første krone sentralt, mens det for ytelsesordningene særlig arbeides med regelverket for forvaltningen av pensjonskapitalen. De overordnede målene for regelverksarbeidet er trygghet for opptjente pensjoner, en effektiv og rasjonell forvaltning av pensjonskapital, god oversikt og mulighet til innflytelse over egen pensjon, og velfungerende konkurranse i pensjonsmarkedet.

Forbrukslån og utredning av rentetak og kostnadstak

Forbrukslån er usikret gjeld til personkunder, og omfatter også kredittkortgjeld. Markedet for slike lån har vokst kraftig de siste årene. Veksten har over lengre tid vært mer enn dobbelt så høy som veksten i samlet gjeld. Ved utgangen av 2018 utgjorde forbrukslån til norske husholdninger om lag 113 mrd. kroner. Det er fortsatt en liten andel av husholdningenes samlede gjeld, i overkant av 3 prosent, men husholdningenes renteutgifter på slike lån står for om lag 14 prosent av husholdningenes samlede renteutgifter.

Finanstilsynet har gjennomført en kartlegging av markedet for små forbrukslån med kort løpetid i Norge.

Dette er en form for forbrukslån som gjerne har svært høy effektiv rente. I motsetning til i land som Sverige, Danmark, Storbritannia og Finland er det lite som tyder på at tilbud og opptak av dyre smålån er særlig utbredt i Norge.

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å rette opp utfordringene i markedet for forbrukslån i Norge. Kravene som kom i 2017 til markedsføring av kreditt og fakturering av kredittkortgjeld, bidrar til at kundene nå får riktigere og tydeligere informasjon om gjelden de har eller kan ta opp, og er med på å redusere risikoen for overilte låneopptak og manglende oversikt over egen økonomi. Alle banker og finansieringsforetak som tilbyr forbrukslån, skal være klare til å rapportere inn gjeldsopplysninger til gjeldsinformasjonsforetak innen 1. juli i år. Tilgang til opplysninger om lånesøkernes usikrede gjeld vil gjøre det vesentlig vanskeligere for bankene å gi forbrukslån til personer som har høy gjeld fra før. Kravene til utlånspraksis i den nye forbrukslånsforskriften vil også være med på å sikre at forbrukerne ikke får ta opp gjeld de ikke evner å betjene. Regjeringens kommende forslag til ny finansavtalelov vil inneholde bestemmelser som styrker forbrukervernet ved inngåelse av kredittavtaler. Etter at forslaget til ny finansavtalelov er lagt frem for Stortinget, vil regjeringen se nærmere bl.a. på behovet for strengere regler om markedsføring av kreditt. Det er også igangsatt et arbeid for å se på inkassoloven, med mål om å redusere inkassoløst og å sikre at inkassosaker behandles på en betryggende måte.

Regjeringen følger nøye med på markedet for forbrukslån for å vurdere behovet for ytterligere regulering. Rentetak er en form for prisregulering av kreditt, der det settes en grense for hvor høy nominell eller effektiv rente et lån kan ha. I fjorårets finansmarkedsmelding la regjeringen frem en vurdering av muligheten for og hensiktsmessigheten av et rentetak. Regjeringen konkluderte med at det kan være et aktuelt virkemiddel, særlig dersom små lån med kort løpetid skulle få et visst omfang i Norge. Samtidig ble det vist til at rentetak er et inngripende virkemiddel som først bør vurderes når en har vunnet noe mer erfaring med gjennomførte og planlagte tiltak, og dersom tiltakene viser seg ikke å ha tilstrekkelig effekt.

I tråd med anmodningsvedtak fra Stortinget legges det i årets melding frem en utredning av ulike modeller for rentetak. I tillegg drøftes mulighetene for å regulere de samlede kostnadene som kan oppstå som følge av et låneopptak, som et virkemiddel for å beskytte forbrukere i betalingsvanskeligheter mot urimelig høye kostnader og en ukontrollert gjeldsvekst. I noen land hvor rentetak er innført, som i Sverige, har man valgt å kombinere det med et tak på de samlede kostnadene ved lånet. Finanstilsynet har bistått i utredningen av rentetak og kostnadstak. Finanstilsynet mener at det ikke bør innføres

res et rentetak eller kostnadstak for forbrukslån, hverken generelt eller rettet inn mot små lån med kort løpetid.

Regjeringen mener i likhet med Finanstilsynet at det ikke bør innføres et rentetak eller kostnadstak for forbrukslån i Norge nå. Det legges særlig vekt på at disse tiltakene ikke vil være tilstrekkelig treffsikre til å forsvare faren for uønskede konsekvenser, slik det norske markedet ser ut i dag. Selv om et rentetak i prinsippet kan begrense utlån til personene med størst kredittrisiko, vil det også kunne ha virkninger for andre enn de mest utsatte kundene, og det vil heller ikke effektivt forhindre at noen kunder påtar seg for stor gjeld. Et rentetak kan videre påvirke prisingen av lån som i utgangspunktet har en rente under taket. Bankene kan bruke den maksimale renten som et koordinerende virkemiddel, og heve rentene for forbrukslån slik at de nærmer seg taket. Samtidig kan svakt informerte kunder oppfatte lånerenten som rimelig så lenge den ligger under myndighetenes «godkjente» nivå. Det gjør at et tak til og med kan føre til økte renter på samlede forbrukslån. Faren for vridninger i markedet er større jo lavere taket settes.

Regjeringen mener at andre tiltak vil være mer effektive for å forhindre at låntakere tar opp gjeld over evne. Markedet for forbrukslån er i noen grad kjennetegnet av at kundene kan være impulsive og påvirkelige og ikke alltid har god informasjon eller tar rasjonelle valg. Da er det mer treffsikkert å regulere utlånene direkte, sørge for bedre informasjon til låntakerne og bankene, og forhindre at låntakerne blir utsatt for urimelige kostnader. Dette er målene med rekken av tiltak på forbrukslånsområdet regjeringen har gjennomført eller arbeider med. Det viktigste nå er å sikre en god gjennomføring av disse tiltakene og vinne erfaring med hvordan de virker, samtidig som en fortsetter å følge nøye med på markedsutviklingen for å vurdere behovet for ytterligere regulering. Regjeringen vil også følge med på erfaringene fra Sverige og andre land som har innført rentetak rettet inn mot små lån med kort løpetid. I neste års finansmarkedsmedling vil Stortinget gis en oppdatert orientering.

Tilbud og bruk av kontanter

De fleste betalingene i Norge skjer i dag med elektroniske løsninger som betalingskort, mobilbetaling og nettbank. Kontanttjenestene i bankenes filialer er i stor grad erstattet av minibanker, innskuddsautomater, kontantuttak i butikker og banktjenester gjennom Posten, og bruken av kontanter har falt betydelig de siste årene. En kartlegging fra Finanstilsynet viser at bankene selv vurderer at tilbudet av kontanttjenester i hovedsak er tilfredsstillende, og at flere banker planlegger å redusere kontanttilbudet også i årene som kommer. Bankene har foreløpig ikke gjennomført tiltak i fellesskap for

å sikre et tilfredsstillende tilbud av kontanttjenester fremover, men det er etablert et prosjekt for å vurdere konkrete løsninger. Både Finanstilsynet og Norges Bank mener at det er behov for å presisere i forskrift at bankene må sikre sine kunder mulighet for å sette inn og ta ut kontanter.

Bankenes ansvar for å opprettholde et tilfredsstillende kontanttilbud kan trolig håndteres mest effektivt gjennom fellesløsninger. Det er derfor betimelig at bankene nå vurderer samarbeidsløsninger. Dersom et slikt samarbeid bidrar til å opprettholde og videreutvikle et kontanttilbud som samlet sett møter bankkundes forventninger og behov i hele landet, vil det redusere behovet for å regulere enkeltelementer i det samlede tilbudet. Alle bankkunder bør være sikret tilgang til et tilfredsstillende kontanttilbud. Den enkelte bank må derfor sørge for at kundene har mulighet for å sette inn og ta ut kontanter, enten i bankens egen regi eller gjennom avtale med andre tilbydere av kontanttjenester. Dersom bankene ikke raskt og senest innen utgangen av 2019 samler seg om hensiktsmessige fellesløsninger, eller hver for seg inngår avtaler som på annen måte sikrer alle bankkunder tilgang til et tilfredsstillende kontanttilbud, vil departementet se på hvordan bankenes plikter bør presiseres i lov eller forskrift.

Forbrukere har etter finansavtaleloven alltid rett til å gjøre opp med kontanter hos en betalingsmottaker. Siden loven ble vedtatt i 1999, har det skjedd store endringer i tilgangen på ulike betalingsløsninger og i måten finansavtaler inngås på. Det kan derfor være behov for å se på om dagens regler er hensiktsmessige. Utgangspunktet bør fortsatt være at forbrukere skal ha rett til å betale med kontanter, men hvor langt retten bør gå, og eventuelt hvilke presiseringer som bør gjelde, er det behov for å se nærmere på. Justis- og beredskapsdepartementet vil se nærmere på reglene om rett til kontant betaling i etterkant av arbeidet med en ny finansavtalelov. Norges Bank mener at retten til å betale med kontanter bør presiseres slik at den ikke kan avtales bort med standardvilkår, og at det bør knyttes klarere sanksjonsmuligheter til regelen.

Finansdepartementet fastsatte i fjor forskriftsregler om bankenes beredskap for økt etterspørsel etter kontanter. Reglene innebærer at bankene må tilpasse sine kontantløsninger til dokumenterte og tallfestede vurderinger av risiko for økt etterspørsel etter kontanter, og angi disse i en plan som følges opp av Finanstilsynet. Bankene kan ta hensyn til elektronisk beredskap i dimensjoneringen av kontantløsningene, slik at de får mulighet for å redusere et potensielt kostbart kontantkrav ved å bygge opp den elektroniske beredskapen. Finanstilsynet vil i 2019 følge opp at bankene har etablert løsninger i tråd med kravene.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at det lenge har vært en sterk vekst i forbrukslån. Fra 1. juli 2019 får finansnæringen tilgang til mer utfyllende opplysninger om gjeldsbelastningen til potensielle kunder gjennom gjeldsregisteret. Fra 15. mai 2019 forventes finansforetak å følge forskrift om finansforetakenes utlånspraksis for forbrukslån. Forskriften gir Finanstilsynet hjemmel til å gi pålegg, illegge tvangsmulkt eller frata konsesjon hvis forbrukslånbankene ikke følger den.

Komiteen vil understreke at forbrukslån er et gode for kunder som har betjeningsevne, men for kunder som ikke har betalingsevne, skaper lånene store økonomiske problemer. Muligheten til å få lempet tilbakebetalingsplikten gjennom Finansklagenemnda er viktig for dem som får innvilget lån de aldri skulle hatt.

Komiteen viser til at de varslede endringer i finansavtaleloven med avslagsplikt og erstatningsplikt ved brudd på lovverket, vil medføre at tap i større grad bæres av bankene. Komiteen ser det som positivt at man undersøker mulighetene for å gjøre alle utenlandske aktører pliktige til å knytte seg til Finansklagenemnda. Dette er viktig for å forhindre at regelverket urettmessig favoriserer utenlandske finansinstitusjoner.

Komiteen viser til Finanstilsynets rapport av 10. mai 2019 etter stedlige tilsyn i forbrukslånbankene, som viser omfattende brudd på det som nå blir forskrift for forbrukslån. Tilsynet uttaler bl.a.: «Tilsynene i forbrukslånbankene viser at bankene i betydelig grad overvurderer søkernes betjeningsevne og yter lån selv om deres egne modeller tilsier at det er betydelig risiko for at kunden får betalingsproblemer.» Komiteen merker seg at alle forbrukslånbankene som det har vært tilsyn i, selger misligholdte forbrukslån, og at dette kan forhindre at tap synliggjøres. Norges effektive innkreving av gjeld gjennom inkassoselskaper og namsmann gjør at risikoen ved å gi usikrede lån er for lav, og komiteen forventer at regjeringen følger opp den alvorlige tilsynsrapporten og vurderer nødvendige tiltak samt legger til rette for strenge reaksjoner overfor aktørene som bryter forskriften eller god forretnings-skikk.

Komiteen viser til at det i det norske forbrukslånsmarkedet er færre lån med kort løpetid og veldig høye renter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at selv om de fleste betalinger i dag skjer elektronisk, bør alle bankkunder være sikret et tilfredsstillende kontanttilbud. Forbrukerne har rett til å gjøre opp med kontanter i butikk og hos andre betalingsmotakere. Flertallet viser videre til at med dagens nedbygging av kontanttilbudet er det usikkert om tilbudet fremover vil være godt nok. Videre viser flertallet til

det lovkravet bankene har om ansvar for å opprettholde et visst kontanttilbud, og at det kan være behov for ny regulering dersom bankene ikke opprettholder og videreutvikler et kontanttilbud tilpasset kundenes forventninger i hele landet. Den enkelte bank må sørge for at kundene har mulighet for å ta ut og sette inn kontanter, enten i egen regi eller i samarbeid med andre.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at sentralbanksjefen, under finanskomiteens høring om Finansmarkedsmeldingen 9. mai 2019, uttrykte tilfredshet med hvordan regjeringen har varslet at den vil følge opp bankenes plikt til å tilby kontanter.

Dette flertallet viser til at regjeringen har lagt frem ulike modeller for rentetak og kostnadstak, og vil se virkningen av allerede innførte tiltak før innføring av et rente- eller kostnadstak vurderes.

Dette flertallet er opptatt at et sterkt forbrukervern, og imøteser regjeringens forslag til en ny og mer moderne finansavtalelov som ytterligere vil styrke kundenes stilling, tydeliggjøre långivers ansvar, gi nye og bedre krav om kredittvurderinger og flytte mer av risikoen over på långiver. Dette flertallet har merket seg at det vil bli innført et trafikklyssystem, hvor rødt lys på kredittvurderingen vil innebære plikt til å avslå lånesøknaden.

Dette flertallet har også merket seg at de reglene norske banker nå følger i forbindelse med bankbytte, vil bli foreslått lovfestet i forslaget til ny finansavtalelov, og at forbrukere vil få rett til bistand ved overføring av kundeforholdet til en bank i en annen EØS-stat.

Dette flertallet er tilfreds med at det varsles krav om at alle som tilbyr finansielle tjenester skal være tilsluttet et godkjent klageorgan, og at utkast til forskrift med regler for slik tilslutning vil foreligge per 1. august 2019.

Et tredje flertall, alle unntatt Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, viser til at pensjonsleverandørene forvalter store verdier på vegne av sine kunder. Dette flertallet viser videre til at regjeringen vil legge til rette for trygge og forutsigbare rammer for privat pensjensparing gjennom regulering av pensjonsleverandører og pensjonsprodukter. Trygghet for oppspart pensjon er et svært viktig hensyn. Dette flertallet viser til at meldingen redegjør for utviklingen i pensjonsmarkedet og pågående regelverksprosesser. Dette flertallet viser videre til arbeidet med innføring av egen pensjonskonto, det partssammensatte utvalget som skal vurdere mulige modeller for pensjonsopptjening fra første krone for innskuddsordningene, og til ytelsesordningene der det sær-

lig arbeides med regelverket for forvaltningen av pensjonskapitalen.

Dette flertallet viser til tidligere omtale i innstillingen av de tiltak som er gjennomført med innstramminger på forbrukslånsiden og begrunnelser for disse. Dette flertallet er enig med regjeringen i at det er behov for å følge nøye med på utviklingen i markedet for forbrukslån og vurdere behov for ytterligere regulering.

Dette flertallet viser videre til at regjeringen basert på et anmodningsvedtak fra Stortinget har utredet to ulike modeller for rentetak. Vurderingen er at det ikke bør innføres rentetak for forbrukslån i Norge på det nåværende tidspunkt, fordi det ikke vil være et tilstrekkelig treffsikkert tiltak til å forsvare uønskede konsekvenser, men at dette kan være et aktuelt tiltak dersom det skulle vokse frem et stort marked for små lån med kort løpetid. Dette flertallet har merket seg at et rentetak ikke vil kunne forhindre at sårbare kunder påtar seg for stor gjeld, og at andre tiltak rettet direkte mot regulering av utlånene samt informasjon til banker og låntakere er mer effektive tiltak i så måte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt er opptatt av pensjonsrettigheter og mener fripolisenes verdiutvikling gir alvorlig grunn til bekymring. Markedet for forvaltning av fripoliser fungerer dårlig, og det er i dag to selskaper som forvalter fripoliser for mer enn 700 000 personer verd omkring 350 mrd. kroner. Lav rente og høy levealder sammen med rentegarantien og for lave innbetalinger da arbeidsforholdet besto, har ført til at fripolisene har sunket i verdi. Pensjonistforbundet, LO og Fagforbundet har dokumentert at tilleggsavsetninger som gjøres i selskapene fortsetter selv om pensjonene er under utbetaling, og at dette fører til reduserte pensjoner. Disse medlemmer ber regjeringen vurdere regelverket og praktiseringen av dette slik at ikke pensjonistene kommer unødig dårlig ut slik tilfellet er i dag.

Disse medlemmer er alvorlig bekymret for utviklingen i forbrukslånsmarkedet, og særlig for at kunder som ikke har betjeningsevne, får lån. Dette er godt dokumentert i Finanstilsynets rapport fra stedlige tilsyn i forbrukslånsbankene som ble lagt frem 10. mai 2019. Namsmannen i Oslo uttalte i desember at de opplevde å få krav om utlegg hos personer der det tidligere var tatt utlegg for misligholdte forbrukslån. Dette viser at flere aktører fortsetter å gi lån til kunder med betalingsproblemer på tross av retningslinjer som nå er forskrift.

Disse medlemmer mener kredittgivning i strid med regelverket bl.a. skjer fordi bankenes risiko for tap ved mislighold er for lav. Misligholdte lån selges til inkassoselskaper som ved hjelp av høye gebyrer og mislig-

holdsrenter kan dekke mulige tap ved den andelen som betaler. Tilgjengeligheten til et effektivt namsmannsapparat også for inndriving av lån som er i strid med lov og forskrift, er med på å redusere bankenes risiko for tap.

Det må vurderes tiltak som innebærer at risikoen for tap ved lån som er innvilget i strid med lov og forskrift, i større grad må bæres av utlåner.

Disse medlemmer vil understreke at tilgangen til Finansklagenemnda er viktig, men at mange skyldnere ikke har de ressursene som skal til for å henvende seg dit og få et lovstridig lån lempet. Disse medlemmer mener at forskrift om krav til finansforetakenes utlånspraksis for forbrukslån må gjøres permanent og at det vurderes om det er behov for unntakskvoten på fem prosent. Disse medlemmer mener det er kritikkverdigg at det har tatt så lang tid å få på plass et gjeldsregister for usikret gjeld, og mener registrene som er på plass, må endres til å omfatte all gjeld i tråd med høringsinstansenes innspill i forkant av etableringen. Disse medlemmer viser også til rapport fra Forbrukertilsynet fra mars om markedsføring av forbrukslån, som konkluderer med omfattende brudd på lov og forskrift, noe som må få konsekvenser.

Disse medlemmer mener det må være et krav at finansforetakslovens bestemmelse om god forretningsskikk og forbrukslånsforskriften er etterlevet før kreditor kan benytte inkasso og inndriving via namsmannen for å inndrive misligholdte lån.

Disse medlemmer er positive til et kostnadstak som begrenser hvor høye de akkumulerte kostnadene ved et forbrukslån kan bli. Alle renter og gebyrer frem til lånet er nedbetalt samt kostnader som påløper som følge av mislighold, bør inngå, dette for å sikre at kreditor selv må dekke overskytende kostnader ved inndrivelse.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som sikrer at forbrukslånsbankene ikke kan selge forfalte forbrukslån og heller ikke benytte det offentlige innkrevingsapparatet hvis de ikke kan dokumentere at kravene til å innvilge lån var oppfylt.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til Stortinget om et kostnadstak som beskytter forbrukere i betalingsvanskeligheter mot urimelig høye kostnader og en ukontrollert gjeldsvekst.»

Disse medlemmer viser til at kundenes mobilitet mellom bankene er relativt liten, noe som kan svekke konkurransen mellom bankene. Disse medlemmer viser til at et av hindrene for bankbytte kan være at det å bytte kontonummer oppleves som en terskel for mange kunder.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest våren 2020 med et konkret forslag til hvordan kontonummerportabilitet i Norge kan gjennomføres.»

Disse medlemmer viser til at de nye reglene om krisehåndtering og innskuddsgaranti trådte i kraft 1. januar i år. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at garantien opprettholdes på 2 mill. kroner og ikke må senkes som følge av EU-tilpasninger. Det er etter disse medlemmers syn uheldig at det fortsatt foreligger usikkerhet rundt disse spørsmålene, og at norske bankkunder lever i uvisshet rundt størrelsen på innskuddsgarantien. Disse medlemmer ber regjeringen intensivere arbeidet for å sikre innskuddsgarantien.

Disse medlemmer viser for øvrig til at banker i dag har plikt til å fraråde låneopptak til personer som ikke har betalingsevne, og anser opprettelsen av et nasjonalt gjeldsregister som nødvendig for å sikre at denne frarådingsplikten blir reell. Dette gjelder særlig ved opptak av forbrukslån. Det er dessverre etter hvert en dårlig skjult hemmelighet at mange gjeldsofre sjonglerer gjeld med ulike typer forbruksfinansiering og gjennom det havner enda dypere ned i et gjeldsuføre. Et offentlig gjeldsregister har vært utredet tidligere, og et forslag ble fremmet for Stortinget, men ble trukket av sittende regjering etter stortingsvalget i 2013.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen har brukt over fire år på å utrede et privat gjeldsregister og registrerer at dette skal bli operativt først 1. juli i år.

Disse medlemmer påpeker at gjeldsregisteret som nå opprettes, kun omfatter usikret forbruksgjeld. Kapitaltilgangsutvalget har ønsket at det skal utredes å etablere et sentralt kredittregister i Norge for all gjeld, også for lån til bedrifter. Disse medlemmer imøteser også et slikt arbeid.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et konkret forslag om å utvide gjeldsregisteret i forbindelse med statsbudsjettet 2020.»

Disse medlemmer har ellers lagt merke til at ulike typer forbrukslånprodukter markedsføres stadig mer målrettet og aggressivt. Et vedtak fra Stortinget om å stramme dette ytterligere til, er ikke blitt fulgt opp av regjeringen (anmodningsvedtak nr. 875 (2017–2018)).

Disse medlemmer er opptatt av forbrukernes stilling og ønsker å understreke at regjeringens arbeid med såkalt kontonummerportabilitet, dvs. at man skal kunne ta med seg sitt kontonummer når man bytter bank, går for tregt. Disse medlemmer viser til at EU-kommisjonen har varslet en kost-nytte-vurdering av kontonummerportabilitet i EU, og at det forventes en

rapport rundt dette i september 2019. I Finansmarkedsmeldingen 2019 skriver regjeringen at den «tar sikte på» å komme tilbake om dette i Finansmarkedsmeldingen 2020.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til omtalen av fripoliser ovenfor og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå et regelverk som gjør at fripoliseinnehavere får utbetalt sine pensjonsrettigheter.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er opptatt av forbrukernes stilling og ønsker å understreke at regjeringens arbeid med såkalt kontonummerportabilitet, dvs. at man skal kunne ta med seg sitt kontonummer når man bytter bank, går for tregt. Disse medlemmer viser til at EU-kommisjonen har varslet en kost-nytte-vurdering av kontonummerportabilitet i EU, og at det forventes en rapport rundt dette i september 2019. I Finansmarkedsmeldingen 2019 skriver regjeringen at den «tar sikte på» å komme tilbake om dette i Finansmarkedsmeldingen 2020.

Disse medlemmer mener dette er for lite forpliktende og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest i forbindelse med Finansmarkedsmeldingen 2020 med en vurdering rundt kontonummerportabilitet og et konkret forslag om innføring av dette.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til sitt forslag om å innføre pensjon fra første krone og mener dette ikke er et spørsmål som igjen kan skyves tilbake til partene i arbeidslivet. De samme partene har bedt lovgiver løse spørsmålet. Pensjon fra første krone er viktig fordi det vil gi bedre pensjoner til mange av de som i dag har de laveste samlede pensjonsutbetalingene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest våren 2020 med et forslag om å forby markedsføring av forbrukslån.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt peker på at prisene forbrukere må betale for fondsprodukter er uforholdsmessig høye. All den tid det er et uttrykt ønske

fra regjeringens side at flere skal spare i aksjer og fond, synes disse medlemmer det er ulogisk at man på samme tid nekter å gjøre noe med et system som gjør slik sparing mindre lønnsom for forbruker og mer lønnsom for finansbransjen enn det som ville være tilfelle i et fungerende marked. Disse medlemmer har vært i dialog med finansnæringen for å finne løsninger på dette problemet. Ledende aktører i bransjen innser at dagens system ikke kan stå seg i lengden og ønsker endring. Etter disse medlemmers syn synes det beste og mest effektive tiltaket være å forby returprovisjoner. Forbrukerrådets syn er at returprovisjoner bør forbys i sin helhet. Disse medlemmer registrerer at bransjen foretrekker ulike hybridløsninger, og at noen store aktører arbeider for å få dette til. Det er imidlertid liten fremdrift i dette arbeidet, og resultatet vil uansett være mindre gunstig for forbruker enn det et forbud vil være.

Disse medlemmer viser til egne merknader i Innst. 293 L (2017–2018).

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig og seinest våren 2020 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å forby returprovisjoner.»

Disse medlemmer peker på at forbrukslån er en type kreditt som det i lang tid har vært oppmerksomhet rundt, bl.a. fordi låneformen synes å være tettere forbundet med gjeldsproblemproblematikk enn noen annen lånetype. Slike lån utgjør ca. tre prosent av norske husholdningers samlede gjeld. Imidlertid har veksten i denne lånetypen vært over dobbelt så stor som i andre lånetyper den siste tiden. Det har også fremkommet at sårbare grupper, som f.eks. unge og aleneforeldre, har en betydelig overrepresentasjon blant dem som opplever problemer med låneformen.

Disse medlemmer viser til at det dessuten har vært rapportert om flere tilfeller der forbrukslån har blitt brukt i stedet for egenkapital til finansiering av bolig. Dette representerer en formidabel risiko både på individ- og samfunnsnivå.

Disse medlemmer synes det er positivt at regjeringen nå gjennomfører noen tiltak for å demme opp for noen av problemene med forbrukslån. Samtidig er det uheldig at viktige virkemidler, som f.eks. rentetak, ikke innføres. Disse medlemmer har merket seg at det er innført rentetak på lån og kreditt i mange land i verden, herunder i 14 EU-land, senest i Sverige (SOU 2016:68) og Finland. Rentetak vil ha den virkningen at det ikke lenger vil være lønnsomt for bankene å gi lån til de personene som har høyest kredittrisiko, det vil si den gruppen som står i størst fare for å få betalingsvansker og på lengre sikt omfattende gjeldsproblemer. Med andre ord er rentetak et målrettet virkemiddel. Organisa-

sjoner som Forbrukerrådet, Huseiernes landsforbund og Gjeldsofferalliansen har tatt til orde for å innføre rentetak i Norge. Også krefter innad i bransjen anbefaler dette.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2020 legge frem et forslag om innføring av rentetak i Norge på omtrent samme nivå som det finske rentetaket.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet har registrert at flere representanter for regjeringspartiene, herunder Tage Pettersen og Aleksander Stokkebø i E24 12. mai 2019, har gitt til kjenne at de mener dagens gjeldsregister må utvides. Disse medlemmer forventer derfor at regjeringspartiene støtter Senterpartiets forslag om å utvide gjeldsregisteret, som altså fremmes i denne innstillingen.

Disse medlemmer vil understreke at flere hendelser den siste tiden kan bidra til å trekke i tvil om regjeringen makter å sikre borgernes grunnleggende rettigheter og deres mulighet til å få utført finanstjenester. Disse medlemmer vil her mest eklatant påpeke at nettstedet Resett 30. april 2019 ble stengt ute fra Vipps på bakgrunn av det som angivelig skal dreie seg om misbruk av Vipps' merkevare. Det gikk også frem at Vipps rutinemessig utestenger brukersteder som enten misbruker deres merkevare eller bryter deres retningslinjer. Disse medlemmer vil påpeke at ingen av disse grunnene rettferdiggjør brudd på kontraheringsplikten. Det blir også ekstra graverende når senere dokumentasjon indikerer at utestengelsen av Resett reelt kan ha hatt en politisk begrunnelse. Disse medlemmer påpeker at det også har vært andre hendelser. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet er en varm tilhenger av kontraheringsplikten. Disse medlemmer mener at enhver innbygger, bedrift og organisasjon skal være trygg på at man ikke vilkårlig blir nektet grunnleggende tjenester i Norge, herunder banktjenester som Vipps. I henhold til finansavtaleloven § 14 kan ikke en finansinstitusjon uten saklig grunn avslå å utføre betalingstjenester. I forarbeidene er det lagt til grunn at begrepet «saklig grunn» må tolkes meget strengt og være relatert til risiko ved å utføre selve tjenesten. Samtidig går det tydelig frem at alle andre tiltak må prøves først. Likevel synes det som om Vipps har en praksis der det tvert imot er nekting av å utføre tjenesten som gjøres før alle andre tiltak – og der dette tiltaket gjennomføres selv der det ikke er noen risiko ved å utføre selve tjenesten.

Disse medlemmer påpeker at Norge er en rettsstat, og ved brudd på kontrakter mellom private aktører, herunder brukervilkår, er hovedregelen at ordinære tvisteløsningsmekanismer benyttes. Nekting av essensi-

elle tjenester som Vipps vil i mange tilfeller kunne være betydelig mer inngripende enn de sanksjoner man har i det ordinære rettsapparatet. Å nekte en banktjeneste er ikke det samme som å stenges ute fra en bingoklubb eller et kunderabattprogram. En person uten bankkonto og grunnleggende banktjenester er i dagens norske samfunn nærmest hjelpeløs. Det er svært gode grunner til at kontraheringsplikten er streng og at Senterpartiet har slått ring om den ved enhver korsvei.

Disse medlemmer finner det derfor graverende at justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr besvarer et skriftlig spørsmål fra Senterpartiets Sigbjørn Gjelsvik om norske borgeres grunnleggende rettigheter og kontraheringsplikten med et skuldertrekk (Dokument 15:1542 (2018–2019)). Disse medlemmer mener at arbeidet med å sikre kontraheringsplikten må intensiveres.

Etter hva disse medlemmer erfarer er Finanstilsynet allerede i gang med å skjerpe kontrollen med at kontraheringsplikten overholdes, noe disse medlemmer mener er positivt. Disse medlemmer påpeker at Finanstilsynet må få nødvendige ressurser til å kunne prioritere dette arbeidet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen påse at kontraheringsplikten følges opp, og at brudd på denne påtales og sanksjoneres.»

Disse medlemmer viser til at Finansklagenemnda i dag kun behandler klager fra forbrukere. Disse medlemmer er i løpet av de siste årene blitt kontaktet av flere mindre organisasjoner og bedrifter som opplever at det er urimelig at ikke de også har en slik tilgang. Disse medlemmer påpeker at små bedrifter og organisasjoner sjelden har ressurser til å gå til rettsak, og at disse gjerne kan oppleve betydelige vanskeligheter f.eks. ved kontraheringsnekt. Disse medlemmer påpeker at også enkeltpersoner som er næringsdrivende, opplever å få sine klager avvist.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede om Finansklagenemnda kan få utvidet mandat, f.eks. til også å behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, ev. organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.»

Disse medlemmer anerkjenner at norsk finansbransje har vært gjennom betydelig omstilling de siste tiår. Bransjen har håndtert dette på en god måte. Denne omstillingen forventes å fortsette i uforminsket styrke de neste årene. I den forbindelse bør man ta på alvor at det er knyttet en del usikkerhet til om beredskapshensyn og sikkerhet er godt nok ivaretatt i den digitale virkelighet som nå manifesterer seg i bransjen.

Disse medlemmer vil påpeke at regjeringen i samarbeid med bransjen bør foreta grundige vurderinger rundt dette og sørge for at sentral IT-infrastruktur driftes fra Norge av norske foretak.

Disse medlemmer minner om at sentrale tjenester som nettbanker og betalingsløsninger i kortere og lengre perioder har vært ute av drift de siste årene. Den 17. mai i år gikk Vipps, betalingsløsning for organisasjoner og bedrifter ned for telling midt i perioden når salget av pølser og is på tusenvis av skoler landet over ellers ville vært på sitt største. Dette medførte problemer for mange forventningsfulle barn, og hendelsen er også en alvorlig påminnelse om sårbarheten ved elektroniske betalingsløsninger.

I uke 21/2019 var det videre store problemer med DNBS betalingsystemer, særlig knyttet til elektroniske utenlandsbetalinger. Disse medlemmer mener hendelsene tydeliggjør at elektroniske systemer er sårbare og kan gå ned for telling.

Disse medlemmer påpeker at kontanter ikke kan «gå ned» som betalingsmiddel med mindre dette tillates politisk. Disse medlemmer minner om at kontanter i dag er den klart mest pålitelige betalingsteknologien, og at den i overskuelig fremtid vil gi en beredskapsmulighet som man ikke ellers kan få. All den tid regjeringen overveier å gi selskaper fra fremmede makter som Kina mulighet til å levere grunnleggende telekom-tjenester, som også bl.a. Vipps og kortbetaling vil være avhengig av, vil sikkerheten ved slike tjenester neppe kunne garanteres i forbindelse med krig eller annen form for internasjonal konflikt. Disse medlemmer viser også til hendelser som involverer russisk jamming av norske elektroniske signaler i Finnmark. Risikoen knyttet til å la all betaling være avhengig av ekom-løsninger kan ikke vurderes som annet enn uakseptabelt høy.

Disse medlemmer deler regjeringens vurdering om at kontanthåndtering i noen tilfeller kan være kostbart. Disse medlemmer vurderer det imidlertid dithen at dette er en meget beskjeden forsikringspremie å betale målt opp mot de konsekvensene som kan oppstå dersom f.eks. en fremmed makt skulle få det norske elektroniske betalingsystemet til å knele uten at det forelå en beredskapsløsning gjennom kontanter. Det behøves neppe å presiseres at en slik hendelse ville kunne få nærmest uforestillelige konsekvenser.

Disse medlemmer er svært skuffet over at regjeringen knapt løfter slike problemstillinger i finansmarkedsmeldingen 2019.

Disse medlemmer oppfatter at regjeringen ikke egentlig besitter noen vilje til å sikre kontantenes stilling, men i stedet forsøker å trenere vedtak som kunne bidratt til å styrke kontantenes stilling. Et eksempel på dette er regelverket om forbrukeres rett til å betale med kontanter, jf. finansavtaleloven § 38. Det er enighet

om at dette regelverket har hull, og at det er problematisk at det ikke foreligger noen sanksjonsmulighet ved brudd på regelverket. Blant annet har Norges Bank på det sterkeste anbefalt at loven her strammes inn. Dette ønsker imidlertid ikke regjeringen å gjøre noe med nå, men utsetter å vurdere det til etter at ny finansavtalelov er på plass. Samtidig signaliserer regjeringen motvilje mot å gjøre virksomme tiltak. Disse medlemmer påpeker at en slik trenering kan innebære flere år med negativ utvikling før man eventuelt får gjort noe med kontantenes stilling på dette området. I mellomtiden kan kontantene ha svekket seg så betydelig at det i seg selv kan bli et argument mot å ta nødvendige grep. Disse medlemmer er derfor glad for at Senterpartiet har fremmet Representantforslag 147 L (2018–2019) om å styrke kontantenes stilling, som nå ligger til behandling i finanskomiteen. Disse medlemmer påpeker at Senterpartiet har bedt om at lovforslaget behandles samtidig med finansmarkedsmeldingen slik at lovendringen kan tre i kraft omgående.

Disse medlemmer er skuffet over at komiteens flertall avviste en slik behandling. Disse medlemmer vil nå forsøke å få fremmet forslaget før sommeren på andre måter da en utsettelse til over sommeren ikke er heldig for kontantenes stilling.

Disse medlemmer påpeker at regjeringen og enkelte regjeringspartier skriver og sier mye fint og flott om kontanter, også i denne innstillingen, men at det dessverre blir med ordene. I praksis obstrueres bl.a. Senterpartiets forslag til å styrke kontantenes stilling, nå sist eksemplifisert ved at man avviser å behandle et lovforslag i sin rette sammenheng og i stedet trenerer det.

Disse medlemmer registrerer at kontantenes stilling utfordres mer og mer. Det påtreffes stadig oftere butikker og andre etableringer som proklamerer seg som kontantfrie, og som derved vanskeliggjør eller umuliggjør oppgjør med kontanter, til tross for at kontanter er tvungent betalingsmiddel i Norge. Disse medlemmer mener regjeringen ikke gjør nok for å sikre kontantenes stilling. Disse medlemmer vil fremheve at spørsmålet om hvorvidt Norges Bank skal få utstede digitale kontanter, er viktig og forventer at Stortinget involveres i vurdering av dette. Disse medlemmer viser for øvrig til egne merknader i Innst. 485 S (2016–2017) i behandlingen av Senterpartiets representantforslag om kontanter som betalingsmiddel i Norge.

Disse medlemmer viser til Finanstilsynets vurdering og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg som skal produsere en offentlig utredning for å vurdere behovet for nye løsninger og regler for å sikre tilgang til kontanter som en fullverdig beredskapsløsning ved langvarig svikt i digitale betalingssystemer.»

Disse medlemmer registrerer ellers at bl.a. Husieernes landsforbund påpeker at flytting av tjenester som E-faktura og AvtaleGiro i dag er unødvendig komplisert når man bytter bank, og at forenklinger på dette området kan bidra til en mer velfungerende konkurranse situasjon for banktjenester. Disse medlemmer ber regjeringen merke seg dette og vurdere å innføre snarlige tiltak. Disse medlemmer mener at regjeringens planer på dette området er for uforpliktende, og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest våren 2020 med et konkret forslag til en ordning for enkel flytting av tjenester som eFaktura og AvtaleGiro mellom kontoer.»

Disse medlemmer viser til at husholdningenes forbruksgjeld har steget kraftig, og at det har vært en kraftig vekst i mislighold av forbrukslån. Disse medlemmer mener at kortsiktig kreditt kan være en viktig del av økonomien til folk, men at det også kan bidra til u håndterlig økning i gjeld for mange. Nordmenns samlede forbrukslån økte fra 39 mrd. kroner i 2008 til 100 mrd. kroner i 2017, ifølge Finanstilsynet. Dette er lån som gis uten sikkerhet og ofte har en svært høy rente, noe som gjør at mange havner i en gjeldsfelle. Sammen med gjeldsoppbygningen som følge av boligprisveksten, utgjør denne gjeldsoppbygningen i husholdningene en finansiell risiko. Aggressiv markedsføring av kredittkort og forbrukslån, bidrar til økt etterspørsel etter denne typen lån. Disse medlemmer mener dette er et systemproblem, og at det bl.a. trengs innstramminger i markedsføringslovene og en kraftigere innramming av denne delen av bransjen. Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti har fremmet en rekke forslag for å begrense veksten i forbruksgjeld, bl.a. i Dokument 8:121 S (2015–2016), et representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Audun Lysbakken fra Sosialistisk Venstreparti om å lukke gjeldsfeller. Disse medlemmer mener flere av forslagene der er like aktuelle nå og bør gjennomføres.

Disse medlemmer viser videre til at det siste året har kommet frem flere eksempler på at mange får uforholdsmessige store krav på grunnlag av mindre beløp. Det finnes ikke gode begrunnelser for at et lite krav skal fordoble eller mangedoble seg på kort tid. Dette får også ofte som konsekvens at lånet blir u håndterlig for dem som sliter med høy gjeld eller sosiale problemer fra før. Spesielt blir dette et problem når aktører driver aggressiv inndrivelse, uten særlig rom for skjønn verken når det gjelder den enkeltes livssituasjon eller størrelsen på kravet. Disse medlemmer viser til at det i første halvdel av 2018 ble registrert over 5 millioner inkassosaker. Det er en sterk økning fra samme periode i 2017, da

antallet var på 4,4 millioner. Stadig flere krav ender hos namsmannen for tvangsinndrivelse, også krav som tidligere ble løst uten at de ble sendt til namsmannen eller de ble rett og slett ikke krevd inn fordi kreditoren ikke anså at det hadde noen hensikt. Disse medlemmer viser til Representantforslag 97 S (2018–2019) fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen og Sheida Sangtarash om mer rettferdig inkasso og ulike tiltak for hindre at flere havner i gjeldsfeller.

5. Virksomheten til Norges Bank i 2018

5.1 Sammendrag

Norges Bank skal fremme økonomisk stabilitet og forvalte verdier på vegne av fellesskapet. Banken overvåker stabiliteten i det finansielle systemet, og gir vurderinger av utsiktene for finansiell stabilitet i offentlige rapporter flere ganger i året. Hvert kvartal gis et råd til Finansdepartementet om nivået på det motsykliske kapitalbufferkravet. Bufferkravet er i dag 2 prosent. I desember 2018 ga Norges Bank råd om å øke kravet til 2,5 prosent med virkning fra 31. desember 2019. Rådet ble gitt til, og fulgt opp av, departementet i desember 2018. Norges Bank skal bidra til robuste og effektive betalings-systemer, og er oppgjørsbank på øverste nivå i Norge. Sentralbanken yter lån til banker og sentrale motparter, utsteder sedler og mynter, forsyner bankene med kontanter, og fører tilsyn med interbanksystemene. Norges Bank forvalter også bankens valutareserver.

Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken etter retningslinjer fastsatt i forskrift. I fjor ble det fastsatt en ny forskrift som erstattet forskriften fra 2001. I forskriften slås det fast at det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2 prosent. Inflasjonsstyringen skal være fremoverskuende og fleksibel, slik at den kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting samt bidra til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

Finansdepartementet fremmet 10. april 2019 forslag til ny sentralbanklov i Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) for Stortinget. Lovforslaget inneholder en ny formålsbestemmelse for sentralbankens virksomhet og beskriver bankens oppgaver. I tillegg beskrives bl.a. Norges Banks organisasjon og tilsynet med banken.

Det viktigste virkemiddelet i utøvelsen av pengepolitikken er styringsrenten. Norges Bank besluttet på rentemøtet i september i fjor å heve styringsrenten fra 0,5 til 0,75 prosent. Renten ble holdt uendret resten av året. Prognosen for styringsrenten økte noe på kort sikt gjennom året, men avtok litt på lengre sikt. Norges Bank hevet styringsrenten ytterligere, til 1,0 prosent på rentemøtet i mars i år.

Finansdepartementet gir hvert år en vurdering av Norges Banks utøvelse av pengepolitikken. Etter departementets syn har pengepolitikken i 2018 vært utøvd på en god måte. Det er bred tillit til pengepolitikken både hos markedsaktører, de akademiske miljøene og opinionen i alminnelighet.

Norges Bank forestår også forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU) på vegne av staten og etter nærmere bestemmelser fastsatt av Finansdepartementet. Forvaltningen av SPU, herunder resultatene og vurderingene av disse, er omtalt nærmere i Meld. St. 20 (2018–2019) Statens Pensjonsfond 2019.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til egne merknader i innstillingen til Meld. St. 20 (2018–2019) om forvaltningen av oljefondet vedrørende at det ønskes et større fokus på å holde kostnadene til forvaltningen av fondet nede.

6. Virksomheten til Finanstilsynet i 2018

6.1 Sammendrag

Finanstilsynet fører tilsyn med at finansforetakene følger lover og forskrifter. Finanstilsynet gjennomfører regelmessige analyser av utviklingen i finansnæringen og av de økonomiske forholdene nasjonalt og internasjonalt. Et av Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet, og tilsynet legger i sin virksomhet vekt på både risikoen finansforetakene står overfor som følge av den makroøkonomiske utviklingen og risikoen for det finansielle systemet og økonomien som finansforetakene samlet kan generere.

Finanstilsynet arbeidet i 2018 bl.a. med å videreføre arbeidet med modeller som benyttes i vurderinger av utviklingen i norsk økonomi, og i stresstesting av bankene. Tilsynet gjennomførte stresstester av 19 norske bankkonsern og nær 90 mindre norske banker. I tillegg ble seks forbrukslånsbanker stresstestet, og det ble også foretatt en stresstest av syv norske bankers likviditet. Finanstilsynet deltar i EUs finanstilsynsmyndigheter og har tett samarbeid med andre nasjonale tilsynsmyndigheter.

Finanstilsynet gjennomfører løpende dokumentbasert tilsyn på grunnlag av rapportering fra foretakene, og dette danner sammen med overvåking av markedene og norsk økonomi grunnlag for en risikobasert utvelgelse av foretak for stedlig tilsyn. Stedlig tilsyn er viktig for å identifisere eventuelle problemer, og gir mulighet for tett dialog med ledelse og styre på et tidlig stadium, slik at nødvendige tiltak kan iverksettes på en effektiv måte. I 2018 gjennomførte Finanstilsynet til sammen 21 stedlige tilsyn i banker, kredittforetak og finansierings-

foretak, i tillegg til å foreta dokumentbasert oppfølging av offshore-engasjementene i fem banker. I tillegg ble det gjennomført fire stedlige tilsyn knyttet til oppfølging av IRB-godkjenninger og fem stedlige tilsyn knyttet til IKT-infrastruktur, katastrofeløsninger og beredskap. Det ble også gjennomført 17 spesialtilsyn på IKT-området, og 10 stedlige tilsyn i forsikringsforetak og pensjonskasser. Finanstilsynet gjennomførte en rekke tilsyn på verdipapiriområdet og innen regnskap og revisjon, eiendomsmegling og inkasso.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at Finans Norge har uttalt at Finanstilsynet må sette klimarisiko på dagsordenen. De understreker at klimaendringene er en trussel for finansiell stabilitet, noe som stiller store krav til finanssektoren og tilsyn. Disse medlemmer mener regjeringens oppfølging av NOU 2018:17 Klimarisiko og norsk økonomi er mangelfull og i for stor grad preget av en vente og se-holdning. Disse medlemmer imøteser i så måte neste års finansmarkedsmelding og eventuelle regeleendringer.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Finanstilsynet kartlegger og analyserer konsekvenser av klimaendringene for finansiell risiko i Norge, og at vurdering av klimarisiko gjøres til en del av Finanstilsynets mandat.»

«Stortinget ber regjeringen pålegge Finanstilsynet å kjøre en stresstest av klimarisiko i norske finansinstitusjoner.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet ønsker å påpeke at Finanstilsynet har en meget sentral nasjonal rolle gjennom sin oppgave med å føre tilsyn med den norske finanssektoren. Det er uheldig at stortingsflertallet mot Senterpartiets stemmer gjennom behandlingen av Prop. 100 S (2015–2016) og Prop. 127 L (2015–2016) sørget for at Finanstilsynet i praksis er underordnet EU og EUs finanstilsynssystem. Disse medlemmer registrerer at det nå foreligger et forslag fra EU-kommisjonen som kan resultere i en ytterligere maktforskyvning i retning av EUs finanstilsynssystem. Disse medlemmer forutsetter at regjeringen følger denne prosessen nøye og ivaretar norske interesser.

Disse medlemmer vil for øvrig påpeke at det er gjort kjent for oss at Finanstilsynets arbeid mot useriøse aktører i finansbransjen, herunder foretak og enkeltpersoner som bedrar eldre mennesker for sine livsmidler

(bl.a. de såkalte golden oldies-sakene), av mange oppfattes som for tregt. Det synes være et problem at useriøse aktører klarer å starte opp igjen ny ulovlig virksomhet før Finanstilsynet rekker å inndra deres konsesjon. Disse medlemmer påpeker at det er i vår alles interesse å sikre at finansbransjen opptrer ryddig overfor innbyggerne og at både myndighetene, herunder Finanstilsynet, og den seriøse delen av bransjen nok med fordel kunne hatt større fokus på å motvirke slik useriøs virksomhet.

Disse medlemmer ønsker for øvrig å ytre sterk støtte til at Finanstilsynet nå ønsker å legge større vekt på å håndheve kontraheringsplikten og viser til egne merknader i kapittel 4 i denne innstillingen i den anledning.

7. Virksomheten til Folketrygdfondet i 2018

7.1 Sammendrag

Folketrygdfondet er et statlig særlovselskap som forestår den operative forvaltningen av Statens pensjonsfond Norge (SPN) etter nærmere bestemmelser fastsatt av Finansdepartementet. Målet med forvaltningen er høyest mulig avkastning over tid, målt i norske kroner og etter kostnader. Markedsverdien av SPN var 239,2 mrd. kroner ved utgangen av 2018. Avkastningen av fondet var i 2018 -0,4 prosent, som er 0,8 prosentenheter høyere enn avkastningen av referanseindeksen fastsatt av departementet. Forvaltningen av SPN, herunder resultatene og vurderinger av disse, er omtalt nærmere i Meld. St. 20 (2018–2019) Statens pensjonsfond 2019.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt viser til at Oslo Børs VPS holding ASA trolig i løpet av året vil bli del av et større børskonsern. Erfaringer fra andre land i Europa tyder på at slike konsolideringer kan medføre at færre selskaper vil være registrert på det som da trolig blir en filialbørs i Oslo. Disse medlemmer påpeker at Folketrygdfondet i dag hovedsakelig kun kan investere Statens pensjonsfond Norge (SPN) i aksjer notert på Oslo Børs og at man allerede nå opplever det som problematisk at SPNs eierandel på børsen er i ferd med å bli for stor ut fra det mandatet man har, og den investeringsstrategien man følger. Dersom flere selskaper skulle forlate Oslo børs, vil dette problemet bli enda større. Disse medlemmer mener derfor man bør utrede om SPNs investeringsunivers kan utvides for å sikre en best mulig forvaltning av folkets midler i fondet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen seinest våren 2021 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å utvide investeringsuniverset til Statens pensjonsfond Norge til f.eks. også å inkludere unoterte aksjer.»

8. Virksomheten til IMF i 2018

8.1 Sammendrag

Det internasjonale valutafondet (IMF) skal fremme samarbeid om det internasjonale monetære systemet, styrke finansiell stabilitet globalt og regionalt, og støtte opp under internasjonal handel. IMF's utlån har gått kraftig opp siden forrige finansmarkedsmelding. Det skyldes i all hovedsak låneavtalen IMF har inngått med Argentina. Ved utgangen av februar hadde til sammen 18 land låneavtaler med IMF under de ordinære ordningene. Omfanget av nye låneavtaler under de subsidierte låneordningene for lavinntektsland er blitt redusert siden utgangen av forrige finansår.

Norge stiller til sammen 11,7 mrd. SDR (tilsvarende i underkant av 140 mrd. kroner) til disposisjon for IMF's generelle låneordninger. Av dette er 3,75 mrd. SDR ordinære kvotemidler som Norge plikter å bidra med. 1,97 mrd. SDR stilles til disposisjon gjennom IMF's multilaterale innlånsordning (NAB-ordningen) og 6 mrd. SDR gjennom en bilateral låneavtale. Disse bidragene er frivillige, og avtalene løper ut i henholdsvis 2022 og 2020. Norge bidrar også med frivillige midler til finansiering av de spesielle låneordningene for lavinntektsland. Lån til IMF gis gjennom omplassering av Norges Banks valutareserve.

En gjennomgang av IMF's kvoter og utlånsressurser er i ferd med å avsluttes. IMF's administrative ledelse har ønsket en stor kvoteøkning for å redusere avhengigheten av frivillige bidrag. For at en kvoteøkning skal kunne finne sted, må USA, som har blokkerende mindretall, stemme for. Amerikanske myndigheter har nå signalisert at de ikke støtter en kvoteøkning. Dette skaper usikkerhet rundt finansieringen av IMF. Den administrative ledelsen mener utlånsressursene må videreføres eller helst styrkes, og har anmodet medlemslandene om å bli enige om en finansieringsplan. Under sitt møte 13. april i år gjentok IMF's rådgivende komité av finansministre og sentralbanksjefer (IMFC) at de ønsker at IMF skal være en sterk og kvotebasert institusjon, med tilstrekkelig finansielle ressurser til å fylle sin rolle i det globale finansielle sikkerhetsnett.

For Norge er det viktig med stabile internasjonale forhold og et velfungerende globalt sikkerhetsnett. Regjeringen mener Norge bør være positiv til å fortsette å bidra til å opprettholde IMF's finansielle styrke, forutsatt et godt begrunnet behov, bred internasjonal deltakelse,

en rimelig byrdefordeling og at sammenhengen mellom Norges finansielle bidrag og vår representasjon og innflytelse i IMF fortsatt er tilfredsstillende. Nye låneavtaler med IMF forutsetter Stortingets samtykke.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

9. Endringer av regelverk og konsesjoner i 2018

9.1 Sammendrag

Reguleringen av finansmarkedene består hovedsakelig av lover og forskrifter. Finansdepartementet har i oppgave å fremme lovforslag til Stortinget, og har etter lovgivningen hjemler til å fastsette forskrifter etter nærmere regler. Finansdepartementet har også myndighet til å gi konsesjon til etablering eller endring av virksomhet på finansmarkedsområdet, og stille vilkår for konsesjonene. En nærmere oversikt over de viktigste regelverksendringene i 2018 er gitt i kapittel 9. Kapitlet inneholder også en omtale av konsesjoner som ble gitt i 2018.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

10. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som sikrer at forbrukslånsbankene ikke kan selge forfalte forbrukslån og heller ikke benytte det offentlige innkrevingsapparatet hvis de ikke kan dokumentere at kravene til å innvilge lån var oppfylt.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til Stortinget om et kostnadstak som beskytter forbrukere i betalingsvanskeligheter mot urimelig høye kostnader og en ukontrollert gjeldsvekst.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest våren 2020 med et konkret forslag til hvordan kontonummerportabilitet i Norge kan gjennomføres.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et konkret forslag om å utvide gjeldsregisteret i forbindelse med statsbudsjettet 2020.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en helhetlig næringspolitikk for finansnæringen.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen foreslå et regelverk som gjør at fripoliseinnehavere får utbetalt sine pensjonsrettigheter.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 7*

Stortinget ber regjeringen kartlegge årsakene til de store lønnsforskjellene mellom kjønnene i samme type stilling i finansbransjen, og komme tilbake til Stortinget i neste års finansmarkedsmelding.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:*Forslag 8*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest i forbindelse med Finansmarkedsmeldingen 2020 med en vurdering rundt kontonummerportabilitet og et konkret forslag om innføring av dette.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 9*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest våren 2020 med et forslag om å forby markedsføring av forbrukslån.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 10*

Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som skal vurdere hvordan man kan øke markedsandelene til banker og finansinstitusjoner hjemmehørende i Norge og komme tilbake til Stortinget med en melding om dette seinest våren 2021.

Forslag fra Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten ytterligere.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig og seinest våren 2020 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å forby returprovisjoner.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2020 legge frem et forslag om innføring av rentetak i Norge på omtrent samme nivå som det finske rentetaket.

Forslag fra Senterpartiet og Rødt:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen seinest våren 2021 komme tilbake til Stortinget med et forslag om å utvide investeringsuniverset til Statens pensjonsfond Norge til f.eks. også å inkludere unoterte aksjer.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen sørge for at Finanstilsynet kartlegger og analyserer konsekvenser av klimadringene for finansiell risiko i Norge, og at vurdering av klimarisiko gjøres til en del av Finanstilsynets mandat.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen pålegge Finanstilsynet å kjøre en stresstest av klimarisiko i norske finansinstitusjoner.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen vurdere om hvordan ordningen med skyggerating kan gjeninnføres, og hvilke grep Stortinget og regjeringen kan ta for å oppnå dette og komme tilbake til Stortinget med dette seinest våren 2020.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen gi Kommunalbanken status som såkalt promotional bank og gi lån til kommunesektoren såkalt nullvekt i de vektete kapitaldekningskravene.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen påse at kontraheringsplikten følges opp, og at brudd på denne påtales og sanksjoneres.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen utrede om Finansklagenemnda kan få utvidet mandat, f.eks. til også å behandle klager fra organisasjoner, næringsdrivende og bedrifter, ev. organisasjoner og bedrifter under en viss størrelse.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg som skal produsere en offentlig utredning for å vurdere behovet for nye løsninger og regler for å sikre tilgang til kontanter som en fullverdig beredskapsløsning ved langvarig svikt i digitale betalingssystemer.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget seinest våren 2020 med et konkret forslag til en ordning for enkel flytting av tjenester som eFaktura og AvtaleGiro mellom kontoer.

11. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til stortingsmeldingen og råår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Meld. St. 24 (2018–2019) – Finansmarkedsmeldingen 2019 – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 4. juni 2019

Henrik Asheim

leder

Åsunn Lyngedal

ordfører

Vedlegg

**Referat
fra åpen høring i finanskomiteen
om**

Finansmarkedsmeldingen 2019 (Meld. St. 24 (2018-2019))

Høring torsdag 9. mai 2019 kl. 10:15:

Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen..... *1

**Åpen høring i finanskomiteen torsdag den 9. mai 2019
kl. 10.15**

Møteleder: Henrik Asheim (H) (komiteens leder)

Sak:

Finansmarkedsmeldingen 2019 (Meld. St. 24 (2018–2019))

Møtelederen: Da kan vi ønske hjertelig velkommen til åpen høring i Stortingets finanskomité om Meld. St. 24 for 2018–2019, finansmarkedsmeldingen. Tradisjonen tro begynner vi med å gi ordet til sentralbanksjefen – vær så god.

*Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen
(Sentralbanksjefens redegjørelse ble fulgt av en
powerpoint-presentasjon)*

Øystein Olsen: Takk for denne anledningen til også i år å gjøre rede for gjennomføringen av pengepolitikken. Min innledning her i dag bygger på Norges Banks årsmelding for fjoråret og våre pengepolitiske vurderinger frem til i dag.

Siden 2001 har pengepolitikken i Norge vært innrettet mot å holde inflasjonen lav og stabil. I mars i fjor fikk vi en ny forskrift for pengepolitikken. Inflasjonsmålet ble senket fra 2,5 pst. til 2 pst. Samtidig ble det presisert at inflasjonsstyringen skal være fremoverskuende og fleksibel, slik at den kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting samt til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

Da jeg var her for rundt ett år siden, avsluttet jeg med å si at det var lyse utsikter for norsk økonomi. Vi var på vei ut av lavkonjunkturen som fulgte etter oljeprisfallet i 2014. Veksten hadde igjen fått feste, og arbeidsledigheten hadde falt. Det var utsikter til at styringsrenten snart ville bli satt opp. Jeg la vekt på at det var et godt tegn.

I september i fjor satte Norges Bank opp styringsrenten for første gang på syv år. Styringsrenten ble satt videre opp i mars i år, og den er nå på 1 pst. En gradvis normalisering av rentenivået er fortsatt et tegn på og uttrykk for at det går bra i norsk økonomi.

Renteøkningene har vært godt varslet. Norges Bank legger stor vekt på å kommunisere klart og tydelig om utsiktene for renten. Vår viktigste kommunikasjonskanal er Pengepolitisk rapport. Den inneholder en grundig gjennomgang av informasjon om utviklingen i norsk og internasjonal økonomi og følgelig begrunnelser for rentebeslutninger og utsiktene. For å nå ut til flere kommuniserer vi i ulike kanaler. Vi holder en god del taler og foredrag rundt omkring i landet der vi snakker for næ-

ringsliv, finansnæring eller for studenter på universiteter og høyskoler.

I fjor lanserte vi et nytt produkt på våre nettsider som jeg vil reklamere for. Den heter «Pengepolitikken kort fortalt». Produktet retter seg mot alle og kanskje særlig mot dem som ønsker en overordnet og kortfattet begrunnelse for rentebeslutningen. Budskapet er selvsagt det samme som i Pengepolitisk rapport.

(Figur: BNP-vekst hos handelspartnerne)

La meg vende tilbake til den økonomiske utviklingen. Hos våre handelspartnere har det vært bred økonomisk oppgang de siste årene. Det har ført til en betydelig bedring i arbeidsmarkedene, og lønnsveksten har etter hvert begynt å stige. I fjor avtok veksten hos handelspartnerne noe, særlig i Europa. Økt usikkerhet har trolig bidratt til å dempe veksten. Blant annet var det stor usikkerhet knyttet til utviklingen i handelskonflikten mellom USA og Kina og til Storbritannias utmelding av EU. Til tross for noe lavere vekst fortsatte arbeidsledigheten å falle i mange land. I USA er ledigheten nå den laveste på 50 år. Konsumprisveksten hos våre handelspartnere tiltok i fjor, særlig som følge av høyere energipriser. Kjerneinflasjonen, den underliggende inflasjonen, var ganske stabil hos våre viktigste handelspartnere.

(Figur: Internasjonale renter)

Styringsrentene i USA, Storbritannia og Sverige ble satt opp i løpet av 2018. I USA har styringsrenten blitt hevet flere ganger de siste årene, og den ligger nå i intervallet 2,25 pst. til 2,5 pst. Rentenivået internasjonalt er likevel fortsatt lavt, og forventningene i markedet indikerer at rentene forblir lave i årene fremover. Det er utsikter til at Den europeiske sentralbankens innskuddsrente vil være negativ en god stund til.

(Figur: Oljepris og kronekurs)

Norsk økonomi har fått god drahjelp fra en stigende oljepris de siste årene. Oljeprisen er mer enn doblet siden den var på det laveste tidlig i 2016. I fjor svingte oljeprisen en god del. Utviklingen var særlig påvirket av tilbudssiden i oljemarkedet. Mot slutten av året bidro usikkerhet om utsiktene for verdensøkonomien til å dempe prisen. Etter å ha steget til over 85 dollar i løpet av høsten falt oljeprisen til under 55 dollar per fat ved utgangen av året. Oljeprisen har økt noe igjen etter dette.

Til tross for oppgangen i oljeprisen har den norske kronen holdt seg ganske svak siden 2014. En svak krone virker positivt for norske bedrifter som selger sine produkter i utlandet. Samtidig blir de varene og tjenestene vi importerer, dyrere. En svekkelse av kronen gir dermed – eller bidrar iallfall til – økt inflasjon. Målt ved den importveide kronekursen styrket kronen seg noe frem til høsten i fjor, men svekket seg igjen mot slutten av

året. Svekkelsen falt sammen med fall i oljeprisen og økt usikkerhet i internasjonale finansmarkeder.

(Figur: Vekst i Fastlands-Norge)

I norsk økonomi har det, som denne figuren viser, vært god vekst siden høsten 2016. Samtidig har det vært en betydelig bedring i arbeidsmarkedet. Over 100 000 flere personer har kommet i jobb, og arbeidsledigheten har falt. God vekst internasjonalt, høyere oljepris og lave renter har bidratt til å løfte veksten. Bedriftene i Norges Banks regionale nettverk meldte om tiltakende produktionsvekst gjennom fjoråret. Vi ser at det særlig har vært en bedring hos oljeleverandørene. Det har sammenheng med at olje- og gassinvesteringene på norsk sokkel har økt igjen, etter å ha falt tidligere. Også eksporten fra oljeleverandørene tok seg opp.

(Figur: Sysselsetting som andel av befolkningen)

Etter noen år med god vekst er det blitt gradvis mindre ledige ressurser i økonomien. Ved utgangen av fjoråret så kapasitetsutnyttningen i norsk økonomi ut til å være nær det vi anser som et normalt nivå. Også sysselsettingen ser ut til å være tilbake på mer normale nivåer. Høy sysselsettingsvekst har gjort at sysselsettingen som andel av befolkningen nå er nær nivået før det kraftige oljeprisfallet i 2014.

I fjor steg sysselsettingen i de fleste næringer, også i de oljerelaterte virksomhetene. Det var flere som meldte seg på arbeidsmarkedet, men arbeidsledigheten gikk likevel noe ned. Det er tegn til at presset i økonomien øker. Stadig flere av bedriftene i vårt regionale nettverk melder at de har lite ledig kapasitet. En del arbeidsgivere har problemer med å få tak i ansatte med den kunnskap og erfaring som de har behov for.

I etterkant av oljeprisfallet har lønnsveksten vært moderat. Bedringen i arbeidsmarkedet har bidratt til at lønnsveksten har tatt seg opp de siste årene. Samtidig har prisveksten vært høy. Det har gitt lav reallønnsvekst og dermed liten kjøpekraftforbedring for husholdningene.

(Figur: Konsumpriser)

Konsumprisveksten økte gjennom 2018. En betydelig økning i kraftprisene bidro til oppgangen. Også den underliggende prisveksten tiltok, bl.a. drevet av oppgang i lønnsveksten og økt importert inflasjon. Årsveksten i konsumprisindeksen var 2,7 pst. for fjoråret i gjennomsnitt.

Vedvarende høy gjeldsvekst har økt husholdningenes sårbarhet. Høy boligprisvekst har bidratt til gjeldsveksten. I fjor var boligprisveksten lav, og gjeldsveksten avtok noe. Gjelden vokste likevel raskere enn husholdningenes disponible inntekter. Den høye gjeldsbelastningen blant husholdningene gjør at effekten av høyere renter trolig vil være sterkere enn ved tidligere renteopp ganger.

(Figur: Styringsrenten)

I de pengepolitiske avveieingene gjennom fjoråret ble det lagt vekt på at pengepolitikken er ekspansiv. Renten har vært lav og er fortsatt lav og under et normalt nivå. Renten settes opp gradvis for å unngå at presset i økonomien øker, slik at priser og lønninger skyter fart. En høyere rente demper også faren for at eiendomspriser og gjeld igjen stiger raskt. Høy vekst i priser og lønninger og en videre oppbygging av finansielle ubalanser ville øke risikoen for et kraftig tilbakeslag i økonomien frem i tid.

Planen for renten er altså å bevege oss gradvis mot et mer normalt rentenivå. Vår vurdering i mars – det var vår siste pengepolitiske rapport – var at kapasitetsutnyttningen i norsk økonomi var litt over et normalt nivå. Samtidig var den underliggende prisveksten høyere enn inflasjonsmålet på 2 pst. Våre prognoser tilsa at styringsrenten ville bli hevet i løpet av det neste halve året. Videre var det utsikter til at styringsrenten ville øke gradvis til 1,75 pst. innen utgangen av 2022. Det tilsier i så fall at gjennomsnittlig boliglånsrente kan øke fra 2,6 pst., som er anslaget i mars, til rundt 3,5 pst. i løpet av den samme perioden, altså frem til utgangen av 2022. Vi tror altså ikke renten blir like høy som i tidligere oppgangstider.

Med en slik utvikling i renten venter vi at inflasjonen vil være nær målet i årene fremover. Samtidig anslås arbeidsledigheten å holde seg lav. Flere personer i jobb og utsikter til høyere lønnsvekst vil bidra til å løfte inntektene. Til tross for høyere renter er det utsikter til at de fleste husholdningene får en bedring i kjøpekraften de neste årene.

Risikobildet preges fortsatt av den internasjonale utviklingen. Det siste året har økt proteksjonisme og politisk usikkerhet dempet veksten ute. Storbritannias forhold til EU er fortsatt uavklart. Dersom handelskonfliktene trappes opp, kan veksten hos handelspartnerne våre bli lavere enn det vi anslo i mars.

Denne usikkerheten, spesielt rundt utviklingen internasjonalt og om virkningene av pengepolitikken, hvordan en gradvis økning av renten virker, f.eks. på bakgrunn av høy gjeld i husholdningssektoren, taler for å gå varsomt frem i rentesettingen.

Vårt siste rentemøte i hovedstyret i Norges Bank var i går, og vi publiserte beslutningen for kort tid siden, i dag kl. 10. Siden vi la frem våre prognoser i mars, ser det ut til at kapasitetsutnyttningen øker om lag som ventet, mens prisveksten har vært litt høyere enn anslått. Usikkerheten internasjonalt varer som nevnt ved. På rentemøtet vedtok hovedstyret i Norges Bank å holde styringsrenten uendret på 1 pst. Slik hovedstyret nå vurderer utsiktene og risikobildet, vil renten mest sannsynlig bli satt opp i juni.

Norges Banks oppdrag på dette området er å sørge for lav og stabil inflasjon og samtidig bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting. Skulle den økonomiske utviklingen bli en annen enn det vi nå ser for oss, vil utiktene for renten også endres.

Takk for oppmerksomheten.

Møtelederen: Tusen hjertelig takk!

Da åpner vi for spørsmål fra komiteen, og vi begynner med Rigmor Aasrud fra Arbeiderpartiet.

Rigmor Aasrud (A): Takk for gjennomgangen.

Jeg har to spørsmål. Det ene går på noe jeg synes er vanskelig å få helt tak i, og det er at sentralbanken setter opp renta, oljeprisen har økt, og samtidig er krona fortsatt svak. Sentralbanksjefen var innom det i sin redegjørelse, men kan du utdype noe mer om hvorfor vi har så svak krone, med det bildet som vi ellers ser i norsk økonomi?

Det andre spørsmålet er for så vidt knyttet opp til rentesettingen. Vi har i dag en oljepengebruk i statsbudsjettet som er på ca. 230 mrd. kr, eller litt mer. Hvis vi økte oljepengebruken med f.eks. 50 pst. for å redusere husholdningenes kostnader, hva ville det ha å si for rentesettingen, gitt alt annet likt?

Møtelederen: Så er det Sigbjørn Gjelsvik, fra Senterpartiet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Takk for det.

Et spørsmål når det gjelder makrobildet her: Som du viste til, har krona vært svak over lengre tid. En positiv faktor i den sammenheng er at det vil kunne virke positivt for eksporttettet industri. Samtidig ser en at eksporttallene for industrien ikke nødvendigvis er så gode. Eksempelvis kom det nye tall som viser at det var et visst fall totalt sett i industriproduksjonen. Nå er det noen enkeltfaktorer som ligger bak det, men jeg tenker uansett: Kunne du sagt litt i stort? Hvis en får en situasjon framover der krona styrker seg, hva slags utfordringer vil det kunne ha for industriproduksjonen når en ikke har sett en sterkere vekst i industriproduksjonen i en situasjon over flere år med relativt svak krone?

Så har jeg et annet spørsmål, og det går konkret på kontanter. Jeg vet at sentralbanksjefen sendte et brev tidligere i år som gikk på kontanter, som også er omtalt i finansmarkedsmeldingen. Jeg lurer på om sentralbanksjefen kan si litt mer konkret om hva slags tiltak en ser for seg i finansavtaleloven, da for å styrke forbrukernes tilgang til kontanter.

Møtelederen: Da er det Kari Elisabeth Kaski, fra SV.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Takk for redegjørelsen.

Jeg har tre spørsmål. Det første handler om det overordnede bildet for norsk og internasjonal økonomi. Du var inne på at de usikkerhetene vi står overfor, er knyttet til bl.a. handelskonflikter og økt proteksjonisme. Samtidig ser vi nå at til tross for en nedgang i veksten i land rundt oss og internasjonalt går det bra i Norge, mye takket være økt oljepris. Så hvordan vurderer dere på en måte risikobildet – jeg holdt på å si – i en sammenligning mellom hvordan det går med BNP-veksten til land rundt oss, til handelspartnere, kontra oljepris? Hva er det som slår mest inn i norsk økonomi på mellomlang sikt, sånn som dere ser det?

Så lurer jeg på om du kan si lite grann om klimarisiko for norsk økonomi og det arbeidet som dere gjør, om dere har gjort noen ytterligere vurderinger rundt det.

Til sist, i forlengelsen av Gjelsviks spørsmål om kontanter, kan du si litt om arbeidet dere har gjort rundt elektroniske sentralbankpenger og status for det? Hvor er vi nå, hva trengs for å ta det arbeidet videre? Er det behov for at det tas noen politiske beslutninger for å komme et skritt videre fra der vi er nå?

Møtelederen: Da foreslår jeg at vi tar ett spørsmål til, og så skal sentralbanksjefen få lov til å svare. Da er det Åsunn Lyngedal, som også er sakens ordfører – vær så god.

Åsunn Lyngedal (A): Takk for en god redegjørelse.

Jeg har lyst til å spørre deg litt om finansnæringen og situasjonen der. Dere er jo inne og rådgir om kapitalbuffer, særlig den motsykliske. De norske bankene er litt mer solide når det gjelder kapital, enn en del av de nordiske vi konkurrerer med. Andelen mellom norske og utenlandske banker i finansmarkedet vårt – hvordan tenker sentralbanken rundt det og eventuelt kapitalkravene der? Vi skal jo få noe mer om det i løpet av året.

IMF har vært litt inne på – det går også fram i denne meldingen – at man er bekymret over konsentrasjonen i næringseiendom. Har dere noen betraktninger rundt det?

Så har vi en avkastning på 11–12 pst. overskudd, på i underkant av 60 mrd. kr i finansnæringen. Man har digitalisert mye, man har effektivisert. Kommer det forbrukerne til gode? Er det en riktig og god utvikling i forhold til hva som holdes igjen i bankene, og hva som kommer forbrukerne til gode?

Oystein Olsen: Takk for veldig sentrale spørsmål. Alle er ikke like lette å svare helt presist på. Da tenker jeg spesielt på å forklare kronkursen, som flere har berørt: Hvorfor er kronen så svak? Hva er betydningen av kronen? Jeg skal komme tilbake til det, hva som er betydningen av valutakursen, som en viktig variabel som påvirker norsk konkurransevne, bl.a. for industrien.

Kronekursen: Det er alltid lettere å forklare kronekursbevegelser i ettertid enn i forkant. Det å lage eksakte prognoser og anslag for kronekursen er krevende, mens det i etterkant går an å ha noen betraktninger rundt hvorfor man ikke har truffet helt.

Men for å gå tilbake til 2014, da oljeprisen falt: Det går an å ha noen rimelig fornuftige betraktninger om hva som har styrt kronekursen de siste årene, for i Norge er kronekursbevegelsene ganske langt på vei knyttet til det vi kaller fundamentale forhold. Da tenker jeg særlig på oljeprisfallet i 2014. Før det, bakover i 2013, var kronen vesentlig sterkere enn det den har vært etterpå. Vi vet bakgrunnen for det. Oljeprisen hadde tilsynelatende etablert seg på 100, 115, 110 dollar per fat, og så raste det ned til under det halve og en stund under 30 dollar per fat. Kronen reagerte, valutamarkedet reagerte momentant. For det er slik at hvis norsk økonomi må leve med en vesentlig lavere oljepris fremover – og fortsatt gjør vi det – enn det som var forventningene og situasjonen den gangen, før 2014, før oljeprisfallet, så trenger norsk økonomi en bedret konkurransevne. Det kan bl.a. skje ganske kjapt gjennom en tilpasning av valutakursen. Sånn tenker aktørene i valutamarkedet. Så i hovedtrekk vil jeg si at valutamarkedet her har tenkt og tenker ganske rasjonelt når det gjelder hva som er et rimelig leie for kronekursen, slik at fundamentale forhold i vesentlig grad påvirker dette. I tillegg er rentedifferansen Norge–utlandet i samme bås en faktor som erfaringsmessig påvirker forholdet mellom verdien av norske kroner og utlandet, altså valutakursen. Siden 2014 har det vært ganske sterk sammenheng mellom bevegelser i oljeprisen og hvordan kronen har beveget seg.

Men det å være helt presis, det å lykkes i en spådom om hvordan kursen vil være fremover i utgangspunktet, f.eks. i våre siste rapporter, er mye mer krevende. Fra et vesentlig svakere nivå har vi i flere pengepolitiske rapporter spådd at kronen – fra et ganske svakt nivå, mye svakere enn i 2013 – gradvis vil styrke seg. Det har sammenheng med at oljeprisen har kommet opp igjen, veksten i norsk økonomi har kommet tilbake, utsiktene er gode, og når det gjelder rentedifferansen mot utlandet, har vi signalisert at vi skal være hakket tidligere ute enn, la oss si, resten av Europa. Dette forklarer hvorfor det er fornuftig å spå en litt sterkere krone fremover.

Så har ikke det slått helt til i et par runder. Nå sist i mars spådde vi igjen at kronen, fra et vesentlig svakere nivå enn tidligere, skulle styrke seg gradvis fremover. Den har i stedet svekket seg litt. Da er det – i ettertid, igjen – ganske sikkert at det har med uroen internasjonalt å gjøre og usikkerheten på alle bauger og kanter. Når usikkerheten er betydelig og kanskje tiltar internasjonalt, fremstår ikke kronen som en såkalt trygg havn som de som skal plassere penger, søker til, å la sveitser-

franc. Så den siste variabelen, altså usikkerhet internasjonalt, er også noe som påvirker kronekursen. Men den faktoren er det veldig vanskelig å spå om, å treffe på prognoser for oljeprisen.

Så litt over til Gjelsviks beslektede spørsmål rundt kronens betydning. Jeg har allerede berørt det: Kronen er viktig både for realøkonomien og for norsk industri og annet konkurranseutsatt næringslivs evne til å konkurrere med utlandet – og for en sentralbank som vektlegger det, vektlegger realøkonomi, men vi vektlegger også prisutsiktene. Igjen: For en liten, åpen økonomi er kronens bevegelser viktig for inflasjonsimpulsene inn i norsk økonomi. Så dette er en viktig kanal for oss.

Jeg sier at det er vanskelig å spå, men vi må spå om kronekursen hver gang og ha en vurdering og oppfatning av dette. Dette er én viktig størrelse for pengepolitikken. Siden 2014, etter at oljeprisen falt, vil jeg minne om at vi har vært ganske tydelige på, ja, vi har hatt betydelig vekt på den kanalen, og vi har uttrykt det på følgende måte: Det har vært en oppgave for pengepolitikken å understøtte en passe svak krone. Vi kan ikke være skarpere enn det i måten vi formulerer oss på. Vi har ikke noe nivå for kronen som vi sikter mot, men det er ingen tvil om at norsk økonomi har trengt en klart svakere krone og fortsatt trenger en svakere krone enn det vi hadde før oljeprisen falt. Så det har vært et viktig hensyn, spesielt i den perioden, de siste fire–fem årene.

Så til spørsmålet om finanspolitikken fra representanten Aasrud. Det er en sammenheng mellom finanspolitikk og pengepolitikk. En kraftig økning i pengebruken over offentlige budsjetter, en kraftig stimulans utover det vi nå ser, ville klart ha konsekvenser for rentesettingen. Så det er greit å svare på.

Så over til et helt annet tema, for å ta Gjelsviks andre spørsmål, knyttet til kontanter. Det er helt riktig at vi har rett og plikt til å utstede kontanter. Vi er opptatt av og har innsikt i hvilken betydning kontanter har i det norske samfunn. Jeg tror en kortversjon er at selv om kontantbruken går ned, er nivået fortsatt høyt. Innenfor noen grupper er bruk av kontanter helt vesentlig fortsatt, selv om flere og flere av oss som har tilgang til bankkonti, for å bruke det uttrykket, bruker kort og mindre og mindre kontanter. På den bakgrunn har vi uttrykt i flere omganger og klargjort butikker og andre brukersteders plikt til å kunne ta imot kontanter, fordi kontanter er et tvungent betalingsmiddel etter sentralbankloven, men det er tendenser til at det vanskeliggjøres. Det har vi gitt uttrykk for skriftlig også i våre rapporter og vurderinger og fått respons i finansmarkedsmeldingen som nå har vært lagt frem, hvor regjeringen vel sier at bankene skal få litt tid på seg, eller at det må skje noe på brukerstedene. Når det gjelder bankenes plikt til å tilby kontanter – det er det som adresseres i finansmarkeds-

meldingen – skal bankene nå få litt tid på seg til å kunne sørge for et reelt tilbud, enten gjennom egne filialer eller maskiner eller via andres. Hvis ikke har regjeringen sagt at de vil kunne komme med ytterligere tiltak, f.eks. gjennom en forskrift. Vi er fornøyd med den tilbakemeldingen fra regjeringen ut fra de behovene vi har påpekt.

Til Kaskis første spørsmål, om internasjonal økonomi: Jeg nevnte at det er et risikobilde der ute som fortsatt er til stede, knyttet til handelskonflikter og andre former for politisk risiko, herunder usikkerhet rundt brexit spesielt. Men det er verdt å legge til at det har gått bra med internasjonal økonomi. Som jeg nevnte i min innledning, har veksten tatt seg opp. Spesielt i Europa har det vært en viss avmatning helt frem til første kvartal i år, hvor tallene for Europa, men jeg vil legge til også for amerikansk økonomi, kom inn litt sterkere enn ventet. Så bare det roer seg på disse frontene, de usikkerhetsområdene jeg har nevnt, er vi ikke pessimistiske med hensyn til internasjonal økonomi. Vi regner med at det skal være fortsatt vekst der, men det er et risikobilde som vi lever med.

Koblingen til oljeprisen: Det at oljeprisen har tatt seg opp til la oss si rundt 70 dollar per fat, er også et tegn på at det går bra i internasjonal økonomi, så det er en kobling med tanke på utviklingen ute og hvordan oljeprisen beveger seg. I tillegg til etterspørselssiden er selvfølgelig oljeprisen påvirket av en rekke forhold på tilbudssiden.

Jeg vet ikke om det svarte på spørsmålet?

Kari Elisabeth Kaski (SV): Skal jeg presisere, kanskje?

Det jeg lurer på, er hvordan dere vurderer disse to faktorene inn i norsk økonomi. Hvor viktig er det for oss, for den norske økonomien, hvordan det går med internasjonal vekst kontra oljeprisutviklingen? IMF var litt inne på dette her, det er derfor jeg spør. Det er litt interessant å høre, siden du ikke nevnte oljepris i første innledning.

Øystein Olsen: Svaret er egentlig ja på begge spørsmålene. Vi er en liten, åpen økonomi, og oljen har en særlig plass. Derfor er oljeprisen kanskje en av de aller viktigste variablene. Men store deler av norsk næringsliv er avhengig av den trekraften som rimelig vekst ute utgjør. Så hvis det skjer noe som påvirker veksten ute, rammer det norsk økonomi. Vi er en liten, åpen økonomi, og vi er avhengig av at det går bra ute.

Så hadde du et spørsmål om klimarisiko. Det er et stort og sentralt felt som jeg og vi berørte en god del også i høringen om oljefondet for litt tid siden. Klimarisiko er overalt. Det kommer til å påvirke økonomiene fremover, og følgelig påvirker det også sentralbankens ansvar. Jeg nevnte at vi for å kartlegge hva det egentlig innebærer – hva er dette for oss, så å si – er blitt medlem

av et internasjonalt nettverk for sentralbanker, hvor sentrale problemstillinger og konsekvenser og betydning for sentralbanker diskuteres nærmere.

Så har jeg brukt noen anledninger tidligere til å si at klimarisikoen er veldig sentral. For Norges Bank spesielt har vi oljefondet på toppen av det ansvaret som andre, vanlige sentralbanker har. Men løsningene for å motvirke klimarisikoen kan ikke primært ligge hos sentralbanker. Den konklusjonen tror jeg allerede jeg vil kunne komme med. Men risikobildet blir vi påvirket av. Jeg tror ikke jeg skal gå lenger på det feltet enn som så.

Det tredje temaet du nevnte, var elektroniske sentralbankpenger, som jeg så vidt berørte i årstalen. Det er helt korrekt at det har Norges Bank utredet i et par runder, og helt konkret har vi fått to rapporter fra ulike faser av utredninger som drøfter utformingen av og behovet for en digital variant av sentralbankpenger. Den første rapporten er allerede offentlig. Rapport nummer to er kanskje ikke allerede publisert, men det vil skje.

Oppsummeringen her er at det er to veldig interessante rapporter, men enn så lenge tror jeg det er riktig å si at det er flere spørsmål enn svar. Vi har god innsikt i og god kompetanse om hvordan de kan tenkes å bli utformet, men det gjenstår veldig sentrale spørsmål, nemlig: Hvilken modell skal vi gå inn for, hvilken variant? Og hva er egentlig behovet? Det er en rekke spørsmål som dukker opp dersom sentralbanker også skal komme med en digital variant av penger.

Du nevnte også spørsmålet om behovet for politiske vurderinger og beslutninger knyttet til den tematikken. Da tror jeg jeg vil si at det eventuelt er opp til politikerne å ta den ballen. Men mitt råd, gitt så mange spørsmål som gjenstår her, vil være at jeg tror det er fornuftig inn-til videre å overlate til sentralbanken å komme med noen mer konkrete vurderinger om det reelle behovet og eventuelt igangsetting og utforming.

Så var det spørsmålet om finansnæringen og norske banker, dernest et konkret spørsmål om næringseiendom. Det siste kan jeg svare veldig kort på. Det er ett av de feltene i norsk økonomi hvor vi i våre siste rapporter om finansiell stabilitet påpeker at sårbarheten er betydelig. Så det er ett av de områdene vi er mest opptatt av, på bakgrunn av sterk vekst i prisene på næringseiendom og bankenes eksponering mot den sektoren, som innebærer en sårbarhet for bankene.

Norske bankers generelle situasjon er god. Norske banker er blitt vesentlig mer robuste. Lønnsomheten er bra, som du også nevnte. Men vår vurdering der er nok alt med måte – sånn vil det alltid være. Men det at norske banker er lønnsomme, er en del av robustheten. Så det er bra at norske banker er robuste. De har også tilpasset seg internasjonale reguleringer på en god måte, men de har vel ikke noe valg heller.

Så lever norske banker mer og mer i en konkurranseflate mot utenlandske banker og ikke minst utenlandske filialer. Der er det en problematikk med hensyn til reguleringer på tvers av land, som på den ene siden er standardisert – det er felles reguleringer – men gjennomføringen er ikke eksakt identisk på tvers av land. Det er en utfordring som er der, som ikke blir helt borte til tross for at det stadig er nye tiltak fra EUs side og fra regelverkssiden som går i retning av å standardisere enkeltheter i reguleringssystemet på tvers av land.

Jeg tror jeg stopper der.

Møtelederen: Fint.

Da er det Aleksander Stokkebø fra Høyre.

Aleksander Stokkebø (H): Det er tre spørsmål.

Det første er hvilken vurdering sentralbanksjefen gjør seg av hvilke konsekvenser en statlig nedlegging av oljeindustrien ville ha fått for norsk økonomi og finansmarkedene.

Det andre er hvilken vurdering han gjør seg av forbrukslånenes økende del av husholdningenes gjeld og renteutgifter, og hvordan det kan påvirke vår finansielle stabilitet hvis den utviklingen vedvarer.

Det tredje er sentralbanksjefens syn på et mulig rentetak og hvilke konsekvenser det ville ha hatt for markedet.

Øystein Olsen: På forbrukslån?

Aleksander Stokkebø (H): Ja, riktig.

Møtelederen: Da er det Rigmor Aasrud fra Arbeiderpartiet.

Rigmor Aasrud (A): Jeg prøver en gang til. Nå husker jeg ikke helt ordrett hva sentralbanksjefen sa i sin innledning, men vi har nå en sysselsettingsandel som er på vei opp. Men jeg mener sentralbanksjefen sa noe om at det er et stykke igjen til vi var på normalen. Hvor ligger vi hen når det gjelder kapasitetsutnyttelse? Er det så stort press i Norge? Det er jo noe å gå på med en sysselsettingsandel rundt 70 pst. Kunne han kommentere det?

Øystein Olsen: Ja, det skal jeg gjøre.

Møtelederen: Kari Elisabeth Kaski fra SV.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Takk skal du ha, og takk for svar.

For å følge opp det med elektroniske sentralbankpenger: Jeg ser fram til å se på rapporten. Slik jeg forstår deg – bare for å høre om jeg forstår deg riktig – konkluderer dere egentlig med at det fortsatt er behov for å finne svar på de spørsmålene som fortsatt stilles om hva

slags modell det skal være, og hva som er formålet. Er det et arbeid dere tenker å videreføre i Norges Bank?

Så til klimarisiko: Du var inne på at risikobildet er noe dere ser på. Så er det klart at dere ikke sitter på – og det finnes dessverre heller ikke – den ene løsningen for å håndtere klimarisiko. Men dere har som en del av mandatet å se på finansiell stabilitet, og dere skal også ta hensyn til og bidra til å redusere finansiell ustabilitet. Så hvordan ser dere samspeillet her, og hvordan kobler klimarisiko seg inn i finansiell stabilitet, som ligger inne i formålet i mandatet i dag?

Møtelederen: Så har jeg et spørsmål til slutt. Det er klart at rentebanen slik sentralbanksjefen tegner den opp, selvfølgelig ikke er skrevet i stein. Det vet vi godt. Men hvis den fortsetter omtrent som nå, hvilke utslag kan dere anslå for boligmarkedet og for den gjeldsgraden som mange norske familier har allerede nå?

Ellers er det viktig å presisere at sentralbanksjefen egentlig bare trenger svare på spørsmål om pengepolitikk, ikke om finanspolitikk. Så du står fritt til å svare på det du ønsker – men vi er interessert i svarene, altså. (Munterhet i salen.)

Da gir jeg ordet til sentralbanksjefen – vær så god.

Øystein Olsen: Jeg er blitt vant til at det stilles spørsmål litt utenfor rammen for pengepolitikk. Jeg prøver å svare og samtidig holde meg innenfor rammen av det jeg bør svare på, for å bruke det uttrykket.

Det første spørsmålet, om oljesektorens fremtid, er kanskje litt i grenseland her, men det var en problemstilling som jeg berørte i årstalen. Årstalen, som dere vet veldig godt, er litt spesiell. Det er den anledningen i året hvor det nærmest forventes, tror jeg, at jeg sier litt mer utenom det som er sentralbanksjefens strenge arbeidsområder. Jeg kom med noen generelle vurderinger på flere felt, og ikke minst i kjølvannet av klimautfordringen: Hva med oljesektorens fremtid?

Jeg vil bare gjenta det jeg sa der. Det er ingen tvil om at klimarisikoen også er en risiko for en oljenasjon som har basert seg på en viktig oljesektor. Og når klimautfordringen er der – og den blir ikke borte – vil et tidspunkt hvor fossile brensler fases ut, gi stor oppmerksomhet rundt problematikken. Man kan se for seg nye tiltak internasjonalt av ulike typer som kanskje vil ha en negativ effekt på prisen. Da kan tidspunktet hvor oljesektoren fases ut, ha rykket nærmere i tid.

Men så vil jeg gjenta det jeg sa om det å forsere en avvikling utover det. Uttrykket jeg brukte i årstalen, var at det har en diskutabel effekt på klimaet, og det vil ha en betydelig kostnad for norsk økonomi. Det er viktige politiske beslutninger, men kall det gjerne en advarsel mot å skru igjen oljekranene brått, utover det som følger av

naturlige lønnsomhetsvurderinger. Det har ligget i mine betraktninger.

Til forbrukslån og rentetak: Når det gjelder det siste, har det vært en tilbakemelding fra regjeringen – tror jeg – og vi har ingen merknader til den. Så vi gjentar ingen anbefalinger om å innføre noe rentetak på forbrukslån. For øvrig er også vi bekymret for utviklingen. Den rammer helt åpenbart sårbare grupper som neppe burde ha fått de lånene. Vi har støttet både mer informasjon gjennom de gjeldsregistre som er på vei – det vil bedre situasjonen og eventuelt gi et bedre grunnlag for å gi mer lån – og vi har støttet de lånebetingelsene for ansvarlig utlånsvirksomhet, også for den typen lån, som regjeringen har gjennomført.

Så til spørsmålet fra representanten Aasrud om hvordan det egentlig står til med kapasitetsutnyttningen, hvor stramt arbeidsmarkedet i norsk økonomi egentlig er. Ja, det er relevante spørsmål som diskuteres blant økonomer, og som sentralbanken bruker mye tid på å analysere. Jeg viser igjen til vår utmerkede pengepolitiske rapport, hvor vi drøfter dette ut fra ulike innfallsvinkler og informasjonssett. Men vi har mye god statistikk for arbeidsmarkedet i Norge, som selvfølgelig er et viktig variabelsett for å anslå hvor stramt arbeidsmarkedet er, og følgelig hvor mye ledig kapasitet det eventuelt er igjen. Da er vår vurdering at arbeidsmarkedet nå er ganske stramt. Ledigheten har sunket til nær det vi vurderer som et normalt nivå, og kapasitetsutnyttningen er noe over. Det er vår beskrivelse og vår vurdering av det som er et normalt nivå.

Så tror jeg spørsmålet ditt viste spesifikt til en av de figurene jeg viste, om sysselsettingen som andel av befolkningen, hvor det har vært en nedadgående trend. Det har vært en nedgang i den faktiske sysselsettingsandelen, men den har tatt seg opp igjen. Da er det viktig å legge merke til den trenden, en stiplet linje som også er i den figuren. Kort oppsummert: Det vil skje en nedgang i sysselsettingsandelen som følge av demografiske forhold, altså endringer i alderssammensetningen. Den figuren er rett og slett en beskrivelse som viser en gradvis trendmessig nedgang i sysselsettingsandelen. Selv om sysselsettingen i alle grupper etter kjønn og alder er uendret, vil sysselsettingsandelen synke. Så det relevante er å sammenligne den faktiske sysselsettingsandelen med den linjen, og da får man et bilde som samsvarer med det vi uttrykker, nemlig at vi er nær et normalt nivå for et stramt arbeidsmarked og sysselsettingsandel, og følgelig kapasitetsutnyttning.

Så var det et veldig relevant spørsmål fra representanten Kaski – jeg nevnte to faser, to utredninger som vi har gjort, og jeg sa at vi har landet på at det gjenstår mange spørsmål. Følgelig har vi vedtatt en ny fase, fase tre, en ny utredning fra Norges Bank, som jeg anbefaler å vente

på, og vår oppsummering av det, før myndighetene kaster seg på den problematikken. Så ja: Svaret er fase tre.

Klimarisiko – enda en gang – og for å ta pengepolitikken først: Hvis man har to hovedområder i sentralbanken, pengepolitikk og finansiell stabilitet, grubler sentralbanken også på hvordan klimarisiko påvirker pengepolitikken. Jeg vil ikke foregripe noen internasjonale drøftinger, men vi skal alltid reagere i pengepolitikken på det som faktisk skjer, og når det skjer ting som følge av klimaendringer, men som det blir umulig å skille ut og kvantifisere, må man bare registrere det som skjer. Enten det er økte energipriser eller endringer på andre områder, reagerer vi i pengepolitikken. Men for finansiell stabilitet er det mer spesifikke problemstillinger knyttet til dette, for der er jo hele feltet en risikovurdering. Så der er det nok mer behov for utredninger med hensyn til hva som er sentralbankenes ansvar. Det er helt åpenbart mye der, for det er noe med forsikringsbransjen, som i Norge er Finanstilsynet. I dette nettverket er både tilsynsorganer og sentralbanker med, og jeg minner om at i andre land har sentralbanken hele dette ansvaret, de har ikke noe eget tilsyn. Så hele feltet er i kjernen av det som bør drøftes for sentralbanker fremover.

Så igjen, uten å foregripe noen konklusjoner eller endelige synspunkter: Jeg vil bare nevne at internasjonalt er det ulike leirer, også i sentralbankmiljøene og i overvåkningsmiljøene. Noen mener at man skal gå veldig langt og være ambisiøse. Det er i hvert fall tanker i retning av å tilpasse reguleringer i finanssektoren spesifikt til klimarisiko. Mens andre, og jeg signaliserer nå kanskje at vi er mer i den andre leiren, er veldig bekymret og betenkt over en sånn utvikling. Det er rett og slett igjen fordi klimarisikoen er der. Den er veldig alvorlig, men det er utrolig krevende å separere det og skille det ut fra andre former for risiko og tilpasse konkrete politikkbeslutninger og reguleringer til dette. Det er vel også noe jeg kort berørte i årstalen. Jeg går ikke lenger nå, føler jeg, enn det jeg gjorde i årstalen.

Så hadde lederen et spørsmål om hva som skjer med gjeldsgraden, gitt en gradvis og forsiktig renteoppgang. Det kan jeg ikke svare helt presist på. Det er mulig at jeg kan komme tilbake til det etter å ha sjekket grunnmaterialet for våre anslag. Men det er jo slik at rentene går opp gradvis og forsiktig. Den gjelden som er i husholdningssektoren, blir ikke borte. Gjeldsveksten i husholdningssektoren er fortsatt høyere enn husholdningenes disponible inntekter. Og jeg tror det er slik at i det bildet vi tegner fremover, stopper det ikke helt opp, i hvert fall ikke veldig brått. Jeg tror det ligger an til en avdemping av gjeldsveksten som følge av høyere rente, men, som sagt, gjeldsgraden kommer til å forbli høy – og gjeldsgra-

den er høy i våre anslag – det er jeg temmelig sikker på, men helt presis kan jeg ikke være på det.

Har jeg svart på alle spørsmålene? Jeg håper det.

Møtelederen: Jeg tror det.

Kaski, vær så god.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Hvis jeg får lov, siden vi fortsatt har litt tid.

Til akkurat det siste, om gjeldsutviklingen og rentesettingen: Dere er jo nødt til å ta hensyn til den gjeldsutviklingen og den gjeldsveksten som vi har i husholdningene og i eiendomsmarkedet, på sett og vis, og det griper jo inn i rentebeslutningene. Av det du sier nå, går det an å tolke deg dit hen at hvis man hadde hatt andre virkemidler, som ikke dere har ansvaret for, men hvis man hadde fått en situasjon der man hadde klart ikke bare å bremse gjeldsutviklingen i husholdningene, men faktisk å redusere den, ville det igjen ha påvirket mulighetsrommet som dere har i rentesettingen, til f.eks. å kunne sette opp renten raskere enn de banene som ligger der i dag?

Øystein Olsen: Ja, hvis man hypotetisk tenker seg noen kraftfulle tiltak på andre områder som har en

effekt på gjeldsutviklingen, er svaret ja. Da ville det være noe vi måtte ha sett på, og det ville kunnet påvirke rentesettingen. Men det ligger ikke i det jeg sier nå, en etterlysning av andre tiltak, egentlig. For det har vært gjennomført tiltak av regjeringen på dette feltet særlig knyttet til betingelser for utlånsvirksomhet, som det var behov for, og som vi har støttet. Det har også virket.

Så har vi erkjent hele tiden at det at renten har vært vedvarende lav i ti år, det er ingen tvil om at fra etter-spørselssiden har en vedvarende lav rente vært – og er – en viktig drivkraft for låneopptak. Det er prisen på kreditt. Og hvis den er null eller negativ, er svaret åpenbart at det stimulerer til låneopptak. Derfor er det igjen et godt tegn når det nå er utsikter til at renten kan komme opp mot et mer normalt nivå.

Møtelederen: Fint. Da har jeg ikke sett at det er noen andre spørsmål, så da takker jeg sentralbanksjefen både for en god innledning og gode svar på spørsmålene – både innenfor og utenfor det sentralbanksjefen er bedt om å svare på.

Da tar komiteen en pause frem til kl. 11.20 – så er vi tilbake.

Høringen slutt kl. 11.06.

